

RAPOR

HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMU

VE TÜRKİYE'DE
UYGULANABİLİRLİĞİ

NESİBE KURT KONCA

HÂKİM YARDIMCILIĞI
KURUMU VE TÜRKiYE'DE
UYGULANABİLİRLİĞİ

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 71
I. Baskı: 2016
ISBN: 978-605-4023-83-7

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMU VE TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ YAŞI VE YARGI SİSTEMİNDE
ETKİNLİĞİN SAĞLANMASI İÇİN BİR ÖNERİ

Nesibe Kurt KONCA

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR | 7

GİRİŞ | 9

1. GENEL OLARAK HÂKİMLİK MESLEĞİ | 13

2. OSMANLI DEVLETİ'NDEN CUMHURİYET'İN İLK YILLARINA
HÂKİMLİK MESLEĞİ | 17

3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ VE
HÂKİM YARDIMCILIĞI | 23

A- Almanya'da Hâkimlik Mesleğine Giriş Ve Hâkim Yardımcılığı | 23

B- Avusturya'da Hâkimlik Mesleği Ve Hâkim Yardımcılığı | 27

C- İngiltere'de Hâkimlik Mesleği | 30

D- Fransa'da Hâkimlik Mesleği | 31

E- Amerika Birleşik Devletleri'nde Hâkimlik Mesleği | 34

F- Avrupa Hâkim Yardımcılığı Yeşil Kitabı | 37

4. TÜRKİYE'DE HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ | 41

A- Genel Olarak Hâkimlik Mesleğine Giriş | 41

B- Hâkimlik Mesleğine Giriş Yaşı | 46

C- Hâkimlik Mesleğine Giriş Yaşının Gelişim Psikolojisindeki Karşılığı | 50

5. HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMUNUN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ | 53

A - Genel Olarak Hâkim Yardımcılığı Kurumu | 53

B- Hâkim Yardımcılığı Kurumunun Gereklik Nedenleri | 55

C- Hâkim Yardımcılığı Kurumuna Yönelik Eleştiriler | 57

D- Hâkim Yardımcılığı Kurumunun Gerçekleştirilebilirliği | 59

SONUÇ | 65

KAYNAKÇA | 69

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
ABD.	Ankara Barosu Dergisi
AHK.	Askeri Hâkimler Kanunu
AÜHFD.	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD.	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
BPTC	Bar Professional Training Course (Baro Mesleki Staj Kursu)
CEPEJ	Commission Européenne Pour l'Efficacité de la Justice (Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu)
CSM	Judiciary Conseil Supérieur de la Magistrature (Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu)
E. T.	Erişim Tarihi
ENA	Ecole Nationale d'Administration (Ulusal İdare Okulu)
ENM	Ecole Nationale de la Magistrature (Ulusal Hâkimlik ve Savcılık Okulu)
GDAAD.	Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi
GDL	Graduate Diploma in Law (Lisansüstü Derece)
J.D	Juris Doctor (Hukuk Doktoru)
JAC	Judicial Appointments Commission (Adli Atamalar Komisyonu)
JAG	Juristenausbildungsgesetz (Hukukçu Eğitim Kanunu)
JAPO	die Ausbildungs- und Prüfungsordnung für Juristen (Hukukçu Eğitim ve Sınav Kanunu)
CEPEJ	European Commission for the Efficiency of Justice (Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu)
LLM	Latin Legum Magister (Hukuk Yüksek Lisans Derecesi)
LLB	Latin Legum Baccalaureu (Hukuk Lisans Derecesi)
LPC	Legal Practice Course (Hukuk Uygulama Kursu)
LSAT	Law School Admission Test (Hukuk Fakültelerine Kabul Testi)
m.	madde
Nr.	Nummer
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
RG.	Resmi Gazete
RPfG	Rechtspflegergesetz (Hâkim Yardımcılığı Kanunu)
RPG	Rechtsprikantengesetz (Hukuk Staj Kanunu)
RStDG	Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz (Hâkimlik ve Savcılık Hizmeti Hakkında Kanun)
s.	sayfa
S.	Sayı
SÜHFD.	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	Tarih
TAAK.	Türkiye Adalet Akademisi Kanunu
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBBD.	Türkiye Barolar Birliği Dergisi

GİRİŞ

Bilgi çağı olarak ifade edebileceğimiz yaşadığımız zamanda, teorik ve uygulama bilgisi yeterli olmayan, başta hayat tecrübesi olmak üzere mesleki tecrübesi bulunmayan hâkimlerin baktıkları davalarda hızlı ve isabetli karar verebilmeleri her zaman mümkün değildir¹. Hâkimlik mesleğini icra etmekte olan kişilerin, görevlerini ifa ederken hayatın her alanından bin bir türlü sorun ve olayla karşılaşması doğal olup, bu sorunlar karşısında çözüm üretici bilgi ve yeteneğe sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple hâkimlerin diğer kamu görevlilerinden farklı birtakım vasıflara sahip olması beklenmektedir². Hayatın her alanına dokunan kararlar vermeleri gereği karşısında hâkimlerde bulunması gereken olgunluk ve mesleki tecrübe, hâkimlik mesleğine kaç yaşında başlanmalı sorusunu akla getirmektedir. Ülkemizde hâkimlik mesleğine giriş yaşı ile ilgili olarak diğer kamu görevlilerinden farklı bir kanuni düzenleme³ bulunmamaktadır. Yirmi iki-yirmi üç yaşındaki gençlerin hâkim olması yargı uygu-

1. **Tosun**, Öztekin: “Yargının Çabuklaştırılması ile Adaletin Bir An Önce Gerçekleştirilmesi İçin Çareler”, İBD. 1984/7-9, s. 426; **Rüzgaresen**, Cumhuriyet: Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Ankara 2013, s. 257.

2. Hâkimlerde bulunması gereken özelliklerle ilgili olarak bkz. **Akcan**, Recep: Hâkimin Vasıfları, Ankara 2013.

3. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun “Memuriyete Girişte Yaş” başlıklı 40. maddesine göre, “Genel olarak 18 yaşını tamamlayanlar Devlet memuru olabilirler.”

lamasında, doktrinde ve toplumun çeşitli kesimlerinde eleştirilmektedir⁴. Bu çalışmada öncelikle hâkimlik mesleğine giriş yaşı üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

Türkiye’de hâkimlik mesleği ilk olarak askeri hâkimlik ve sivil hâkimlik olmak üzere ikiye ayrılmıştır. 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu’nda⁵ askeri yargıda hâkimler düzenlenmiştir. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nun⁶ 3. maddesinde hâkimler adli yargı ve idari yargı hâkimi olarak ikiye ayrılmış ve şu şekilde tanımlanmıştır: “Hâkim, 1. Adli yargıda: Mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Yargıtay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan hâkimleri, 2. İdari yargıda: Mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Danıştay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan hâkimleri ifade eder”. Bu bağlamda hâkimlik mesleğinin esasen askeri hâkim, idari yargı hâkimi ve adli yargı hâkimi olmak üzere üç gruba ayrılarak düzenlendiği söylenebilir.

Anılan üç grup hâkimlikte mesleğe giriş için farklı şartlar bulunmaktadır. Bu çalışmada hâkimlik mesleğine girişte aranması gereken yaş sınırı; gelişim psikolojisi, sosyal psikoloji, hukuk gibi farklı açılardan değerlendirilecektir. Bu bağlamda hukuk eğitimi de yer yer irdelenecektir. Hâkimlik mesleğine girişte alt yaş sınırı öngörülmesi halinde hukuk fakültesinden mezun olan genç hukukçuların gerekli asgari yaş sınırına ulaşıncaya kadar mesleki deneyim kazanmalarının nasıl sağlanacağı sorusuna cevap aranacaktır. Bu noktada genç hukukçuların yapabileceği bir meslek olarak hâkim yardımcılığı kurumu incelenecektir. Hâkim yardımcılığı kurumu karşılaştırmalı hukuk bakış açısıyla ele alınacak, Türkiye’de uygulanabilirliği tartışılacak ve bu hususta somut öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

Adalet Bakanlığı’nın 2015-2019 yıllarını kapsayan İkinci Stratejik Planı’nda taşra teşkilatında Bakanlık merkezinde oluşturulan adalet uzmanlığına benzer bir kadroya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. “Adli hizmet uzmanlığı” adı altında oluşturulması planlanan bu kadro hâkim ve savcılara belli konularda yardımcı olmak suretiyle iş yükünü hafifletmesinin yanı sıra yargının etkinliğinin artırılması açısından da önem taşımaktadır⁷.

4. Adalet Bakanı Sadullah Ergin’in “25 yaşında hâkim olmaz” sözlerine Türkiye Barolar Birliği Başkanı Vedat Ahsen Coşar, “Hâkim de olmaz, savcı da, avukat da. Yaş en az 30’un üzerinde olmalı” diyerek destek verdi. Bkz. <http://www.hukukihaber.net/mesleki-hukuk/hakimlik-yasi-30-35e-cikarilmali-h29494.html>, (28.08.2016). Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Yılmaz Akçil, Erzurum’da düzenlenen bir seminerde, hiçbir ülkede Türkiye’deki gibi genç yaşta hâkim ve savcı olunmadığını söyleyerek eleştiride bulunmuştur. Bkz. *Akşam*, 5 Kasım 2014, <http://www.aksam.com.tr/siyaset/evlenemiyor-ama-yetkisi-meclisten-cok/haber-351423> (28.08.2016). Başka bir eleştiri için bkz. **Barbarosoğlu**, Fatma: “Tecrübe Biriktirilmeyen Çağda 25 Yaşında Hâkim Olmak...”, 23 Ocak 2015, *Yeni Şafak*, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/fatmakbarbarosoglu/tecrube-biriktirilmeyen-cagda-25-yasinda-hakim-olmak-2007387> (28.08.2016).

5. Kabul Tarihi: 26.10.1963, Yayımlandığı *Resmî Gazete*, Tarih: 26.10.1963, Sayı: 11541 (Mükerrer).

6. Kabul Tarihi: 24.2.1983, Yayımlandığı *Resmî Gazete*, Tarih: 26.2.1983, Sayı: 17971.

7. Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015-2019, s. 47, <http://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/StratejikPlan/Stratejik-Plan-2015-2019.pdf> (13.03.2016).

Pek çok meslek dalında mesleğe yardımcı veya vekil olarak başlanmaktadır. Örneğin kaymakamlıktan evvel kaymakam vekili, icra müdürü olmadan evvel icra müdür yardımcısı olarak görev yapmak gerekmektedir. Tıp doktorlarının ise eğitimleri altı yıl olduğu gibi, pratisyen hekim olarak yoğun ve nöbetli bir çalışma süresinden sonra doktor olarak atanmaları mümkün olmaktadır. Ancak ülkemizde hâkim adayları esasen teorik bir eğitim süreciyle geçen stajı tamamladıktan sonra kürsüye doğrudan hâkim olarak çıkmaktadır. Kürsüye yeni çıkan hâkimler genellikle yirmili yaşların ortasındadır. Hem hayat hem de mesleki tecrübeleri yeni yeni gelişmeye başlayan gençlerin hâkimlik gibi ağır sorumlulukları olan bir mesleğin yükü altında ezilmeleri kaçınılmazdır. Bu bağlamda hâkimlik mesleğine doğrudan başlanmaması; bu yönde kariyer yapmak isteyenlerin hâkim yardımcısı olarak başlangıç yapmaları tavsiye edilmektedir⁸. Böylece hâkim yardımcılığı sürecinde hayat tecrübelerini ve mesleki tecrübelerini artırarak haklı bir kendine güvenle kürsüye çıkabileceklerdir.

Bu çalışmada esas olarak ilk derece yargısında hâkimlik mesleğine giriş yaşı ve hâkim yardımcılığı kurumu incelenecektir. Dolayısıyla yüksek mahkemelerde hâkim olma şartları çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Zira yüksek mahkemelerde hâkimlik mesleği, mahkemenin görev alanının gereği olarak, ilk derece yargılamasında hâkim olmaktan farklı şart ve esaslara tabidir. Savcılık mesleğine giriş ve savcı yardımcılığı da esas olarak çalışmanın kapsamına dahil değildir. Ancak mevzuattaki düzenlemeler gereği bazı bölümlerde savcılık mesleğine de kısaca değinilecektir. Ayrıca hâkimlik mesleğine giriş yaşı ile ilgili değerlendirmeler, genel olarak savcılık mesleğine giriş yaşı için de geçerlidir.

8. Rüzgaresen, s. 258.

1. GENEL OLARAK HÂKİMLİK MESLEĞİ

Arapçadan dilimize geçmiş olan “hâkim” sözcüğü “egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren, egemen”, “başta gelen, başta olan, baskın çıkan”, “duygu, davranış ve benzeri hallerini iradesiyle denetleyebilen” ve “yüksekten bir yeri bütün olarak gören” anlamlarına gelmektedir⁹. Hukuki açıdan ise “yargıç” sözcüğü ile eş anlamlı kullanılan hâkim, “millet adına, yargı yetkisini kullanarak kanuna aykırı davranışlarda veya uyuşulmayan işlerde kanunu yerine getirmekle, adaleti gerçekleştirmekle görevli kimse” olarak tanımlanmıştır¹⁰. Hâkim, uyuşmazlıkları çözmek üzere devlet tarafından atanmış, bağımsızlığı ve teminatları Anayasa tarafından garanti edilmiş kişidir¹¹.

Üniversite tercihinde bulunan gençlere meslekler hakkında bilgi verilirken hâkimlik mesleğinin gerektirdiği özellikler şu şekilde ifade edilmektedir: Sözel yeteneğe sahip, sosyal bilimlere ilgili ve bu alanda başarılı, ikna gücüne, sağlam bir mantık ve sezgiye sahip, sorumluluk sahibi, okumayı ve araştırmayı seven, değişik görüşlere ve yeniliklere açık, sabırlı ve anlayışlı, tarafsız karar verebilen kimseler olmaları gerekir¹². Analitik düşünme yeteneğine sahip, kendine güvenli, her türlü baskıya karşı bağımsız ve tarafsız karar verebilen kişiler hâkimlik mesleğinde başarılı olabilir. Ayrıca gün-

9. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&karama=gts&kelime=h%C3%A2kim&uid=21403&guid=TDK.GTS.5797423858ffb9.14133745 (20.06.2016).

10. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=339228 (20.06.2016).

11. Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1996, s. 875.

12. http://msbanadolulisesi.meb.k12.tr/tema/icerikler/hakimlik_255932.html (20.06.2016).

lük iş rutininde çıkacağı duruşmalar ve okuması gereken dosyalar karşısında zaman yönetimi ve organizasyon becerisi, hâkimlik mesleğinde önem taşır.

Hâkimlerde varlığı gerekli olan sorumluluk, sabır, anlayış, tarafsızlık gibi özellikler insanların doğuştan gelen kişilik özellikleri olmakla birlikte ilerleyen yaşla beraber gelişmekte ve belirli bir yaştan sonra kişinin karakterine mündemiç olmaktadır. Yirmili, otuzlu ve kırklı yaşlardaki insanların sorumluluk düzeyleri farklıdır. Keza empati yeteneği de yaş ilerledikçe artmaktadır. Kişilik özelliklerinin ön planda olduğu hâkimlik mesleğinin ifasında, bu özelliklerin tam olarak oluşması bakımından yaş şartı aranması doğal bir sonuçtur.

Hâkimlik mesleğine girişte yaş sınırlaması konulması, tarihsel temelleri çok eskiye dayanan bir esastır. Eski Yunan yargı sisteminde yargılama yapacak kişilerle ilgili olarak yaş sınırlamaları bulunmaktaydı. Milattan önce 6. yüzyılda Atina’da beş yüz erkek vatandaştan oluştuğu için Beşyüzler Meclisi de denilen Danışma Meclisi’nin idari ve yargısal yetkileri vardı. Danışma Meclisi üyelerinin otuz yaş üstü olması zorunluydu¹³. Keza milattan önce 5. yüzyılda halk mahkemelerinde görev yapacak hâkimler otuz yaş ve üstü erkek vatandaşlar arasından seçilmekteydi¹⁴. Hâkimlerin yanı sıra adlarını askerlik listesinden sildiren ve altmış yaşın üzerindeki vatandaşlar arasından her yıl kurayla seçilerek oluşturulan hakemler de çeşitli uyuşmazlıkların çözümünde rol almaktaydı¹⁵. Roma hukukunda ise sağır, dilsiz, akıl hastası olmayan, yirmi beş¹⁶ ila altmış beş yaşları arasında bulunan ve özgür doğmuş Roma vatandaşları hâkim olabilirdi¹⁷.

İslamiyet’in kabulünden sonra hâkimlik görevi ilk olarak Hz. Muhammed tarafından yerine getirilmiştir¹⁸. İlerleyen yıllarda, coğrafi sınırların genişlemesi ve Müslüman nüfusun artması sebebiyle yargılama yetkisiyle atanan ve “kadı” adı verilen kişilerce ilk derece yargılaması yapılmıştır¹⁹. İslam hukukunda hâkimlik mesleği kadılar tarafından yerine getirilmiştir.

13. Sina, Ayşe: “Eski Yunan Yargı Sistemi: MÖ IV. Yüzyılda Atina’da Yargıçlar ve Mahkemeler”, TBB Dergisi, 2016 (123), s. 423.

14. Sina, s. 427.

15. Sina, s. 432.

16. Augustus döneminden önce otuz yaşından, sonrasında ise yirmi beş yaşından küçük olanların hâkim olamayacağı kuralı geçerli idi. Bkz. Karakocalı, Ahmet: Roma Hukukunda Hâkim ve Sorumluluğu, Ankara 2011, s. 62.

17. Türkoğlu, Halide Gökçe: “Roma Hukuku’nda Hakim Sorumluluğu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, (2008) s. 279; Karakocalı, s. 62.

18. Ortaylı, İlber: “Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi”, AÜSBFD. 1975, c. 30, s. 117; Ekinci, Ekrem Buğra: Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri, İstanbul 2004, s. 23; Bozatay, Şeniz Anbarlı/Demir, Konur Alp: “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 10, (Haziran 2014), s. 75.

19. İmamoğlu, Hüseyin Vehbi: “Hz. Peygamber Döneminde Hukuksal Gelişim ve Yargısal Örgütlenme”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, (2013), s. 161; Bozatay/Demir, s. 75.

Hız. Muhammed kadılara gönderdiği talimatnamelerde görevlerini yürütürken uymaları gereken temel ilke ve esasları belirlemiştir. Yargılamayla ilgili olarak aşağıdaki ilke ve esaslar dikkat çekicidir:

- Adaletle karar verme
- Büyük işlerde olduğu kadar küçük işlerde de titiz davranma ve yasaklanan şeylerden uzak durma
- Öfke ve hiddet anında asla hüküm vermeme
- Karar verirken hurafe ya da kehanetin yerine mevcut somut delilleri esas alma²⁰

Yukarıdaki ilke ve esaslar incelendiğinde İslamiyet'in ilk yıllarında titizlik, öfke ve hiddet anında karar vermeme ve hurafelere inanmama kadılarda bulunması gereken temel özelliklerdir. Bu özelliklerin varlığının temel şartı hâkimlerin belirli bir sosyal olgunluğa sahip olmalarıdır.

İslam hukukunda adalete verilen özel önem sebebiyle kadılara yargısal faaliyetleri sırasında müdahale edilemeyeceği kabul edilmiştir²¹. Bu esas İslam hukukunda yargı bağımsızlığının temel göstergesidir. Kadı, önüne gelen uyuşmazlıklarda öncelikle Kur'an ve sünneti uygulayarak karar vermiştir. Uyuşmazlığa ilişkin olarak Kur'an ve sünnette hüküm bulamadığı takdirde uyuşmazlığı kıyas yoluyla çözümlenmeye çalışmıştır²².

İslam hukukunda hâkimlik mesleğine girişe ilişkin ayrı bir yaş sınırı şartı bulunmamaktadır. Ancak bir kişinin kadı olarak atanması için reşit olması gerekmektedir. Ayrıca ayırt etme gücüne sahip, imanlı ve adil, tarafsız, nesebi sahih ve yeterli derece hukuk bilgisi bulunan kişiler kadı olarak tayin olunabilir²³. Bu özelliklerin yitirilmesi kadılıktan azil veya istifa sebebi olarak kabul edilmiştir²⁴.

20. İmamoğlu, s. 161-162.

21. Özkorkut, Nevin Ünal: "Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı'da ve Günümüz Türkiye'sinde Yargıya Genel Bir Bakış", AÜHFD., Cilt: 57, Sayı: 2, (2007), s. 231.

22. Özkorkut, s. 231,

23. Ortaylı, s. 118.

24. Ortaylı, s. 119.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDEN CUMHURİYET'İN İLK YILLARINA HÂKİMLİK MESLEĞİ

Osmanlı Devleti'nde kadı olabilmenin pek çok şartı bulunmaktaydı. Ayırt etme gücüne sahip olmak ve reşit bulunmak kadı olmanın şartlarındandı. Küçükler, akıl hastaları, göremeyenler ve tarafların seslerini işitemeyecek derecede duyma engeli bulunanlar kadı olamazdı²⁵. Ayrıca kadı olarak tayin edilmek için belirli bir eğitim almak ve mesleki olarak da hiyerarşik bir sürecin başarıyla tamamlanması gerekiyordu²⁶. Kadıların medrese tahsilini tamamlaması ve gerekli hukuk bilgisini kazanmış olması zorunluydu. Medrese eğitiminin başarıyla bitirilmesinden sonra mesleki hiyerarşiye girmek mümkündü²⁷.

Osmanlı medreselerindeki eğitim ve öğretim oldukça uzun sürede tamamlanan ve on iki basamaklı bir yapıdan oluşmaktaydı. Medrese eğitimini bitirme süresi yaklaşık olarak yirmi yılı bulmaktaydı²⁸. Bu eğitimi tamamlayanlardan kadı unvanıyla atanmak isteyenler padişah huzurunda sınava tabi tutulmaktaydı. Padişahın bu sınavları bizzat yapması Osmanlı Devleti'nde yargı ve adalete verilen önemin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. 18. yüzyıldan itibaren padişahın kadı adaylarını sınav yapması kuralı değişmiş, kadı adayları kazasker huzurunda sınava alınmışlardır²⁹.

---

25. **Demir**, Abdullah: Osmanlı Mahkemesi, İzmir 2010, s. 71; **Akcan**, s. 13.

26. **Ortaylı**, s. 120; **Bozatay/Demir**, s. 80.

27. **Ortaylı**, s. 121.

28. **Bozatay/Demir**, s. 81.

29. **Arık**, Feda Şamil: "Osmanlı'da Kadılık Müessesesi I", OTAM, 1997, Sayı: 8, s. 6; **Bozatay/Demir**, s. 82.

Medrese mezunları doğrudan kadı olamazlardı. Medrese mezunlarının kadı olmadan evvel kadıların yanında stajyer olarak üç ila beş yıl çalışmaları gerekmektedir³⁰. Tanzimat’tan önce Mevleviyet kadılığı yürüten kadıların yanında stajyer olarak çalışan bu kişilere “danişmend” adı verilmekteydi³¹. Bu stajdan sonra kadı adayının İstanbul’da bir yıl “mülazım” olarak çalışması gerekirdi³². Yardımcı veya stajyer anlamına gelen³³ mülazımın yaptığı göreve mülazemet denmekteydi. Mülazemet, medrese mezunlarının gerekli kademelerden geçtikten sonra müderrislik ve kadılık görevi almak için sıra beklemleri ve mesleki tecrübe kazanmaları anlamına gelmektedir³⁴. Ancak mülazemet sistemi 1598 yılında bozulmuştur: Şöyle ki; medrese eğitimi tamamlayanlar bu tarihten önce müderris veya kadı olmak üzere nöbet usulüyle sıra beklerken, bu tarihten sonra mülazım sıfatının para ile satın alınması mümkün hale gelmiştir³⁵. Bu durum yeterli eğitimi almayanların kadı olmalarına yol açarak yargı sisteminin bozulması sonucunu doğurmuştur.

Kadı olarak alınması gereken uzun medrese eğitimi ve mezuniyetten sonra yapılması gereken staj mahiyeti taşıyan danişmendlik ve mülazemet kurumlarının varlığı düşünülüğünde, kadılık mesleğinin icrası için kişilerin o dönemde orta yaş bulduğu ve hatta geçtiği sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda kadı olabilmek için öngörülen sistemde açık bir yaş sınırlaması getirilmemekle birlikte alınması gereken eğitim ve yapılması gereken stajlar kadının orta yaşa ulaşmasını gerektiriyordu.

Osmanlı Devleti’nde hâkim yardımcılığına benzeyen, “naip” adı verilen bir yargı görevlisi sınıfı bulunmaktaydı. İşleri yoğun olan bölgelerde kadılık niteliklerine sahip olan ve kadılara yardımcı olan vekiller tayin edilmekteydi³⁶. Naip, kelime anlamı itibarıyla vekil demektir³⁷. Naipler kadı adına uzak yerlere gidip keşif işlemi yapar, önemsiz sayılabilecek uyuşmazlıkları çözümler, kadının çeşitli sebeplerle göremediği dava ve işleri görürlerdi³⁸. Özellikle yüksek rütbeli kadıların kendi yerlerine yeterli eğitime sahip olmayan naipleri göndermeleri zararlı sonuçlar doğurmuştur³⁹. Örneğin Eyüp, Galata, Üsküdar ve İstanbul merkez kadılarının iş

30. Ortaylı, s. 121; Arık, s. 6.

31. Yılmaz, s. 176.

32. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara 2014; s. 94; Ortaylı, s. 121.

33. Yılmaz, s. 583.

34. İpşirli, Mehmet: “Osmanlı Teşkilatında Mülazemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları”, GDAAD., Sayı: 10-11, (1983), s. 221-231.

35. Uzunçarşılı, s. 57-58.

36. Akbulut, İlhan: “Osmanlı Devletinde Adalet Düzeni”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1-2, (2000), s. 227; Ekinci, s. 24; Bozatay/Demir, s. 83; Demir, s. 46.

37. Uzunçarşılı, s. 121; Yılmaz, s. 607.

38. Uzunçarşılı, s. 121; Akbulut, s. 227.

39. Uzunçarşılı, s. 275; Akbulut, s. 227.

yoğunlukları sebebiyle bizzat bakmadığı davalarda, vekil olarak atadıkları naipleri yargılama yapmıştır⁴⁰.

Hâkim yardımcılığı kurumunun Tanzimat öncesinde Osmanlı Devleti'nin yargı teşkilatında yer aldığı görülmektedir. Ancak ilerleyen zamanlarda kadıların ve naip denilen hâkim yardımcılarının yeterli eğitim almaması ve halktan adil olmayan paralar toplamaları neticesi bu kimseler “adaleti dağıtan” değil “adaleti aratan” olmuşlardır. Bu durumdan birden fazla sonuç çıkarılması mümkündür. Öncelikle yargı teşkilatında görevli olan kişilerin iyi eğitilmiş, hukuk alanında yetkin ve bilgi sahibi olmaları zorunludur. İkinci olarak yargı teşkilatında görevli olanların ahlaki değerleri sağlam olmalı ve bununla birlikte kazandıkları gelir toplumsal statüleri açısından yeterli seviyede bulunmalıdır.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat sonrası kanunlaştırma hareketleri çerçevesinde 1869-1876 yılları arasında Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığındaki bilim kurulu tarafından “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye” hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Kısaca Mecelle denilen bu düzenleme dayanağını İslam hukukundan almaktadır⁴¹. Mecelle esasen özel hukuka ilişkin bir düzenleme olup; borçlar hukuku, eşya hukuku, miras hukuku ve kısmen de yargılama hukukuna ilişkin hükümler içermektedir⁴².

Mecelle'nin “Kitâbü'l-kazâ” adlı bölümünde hâkimlere dair yazılmış olan bir “fasl-ı evvel” kısmı vardır. Burada hâkimin vasıfları son derece veciz bir şekilde şöyle bildirilmiştir:

Madde 1792: “Hâkim; hâkim, fehîm, müstakîm ve emîn, mekîn, metîn olmalıdır.”

Hâkim: Alim, bilgin, haklı ve haksız ayırıp hak ve adalet üzere hükmeden, adil;

Fehîm: Akıllı, zeki, anlayışlı, kavrayış sahibi;

Müstakîm: Doğru, eğri olmayan, hilesiz, temiz, namuslu, dürüst;

Emîn: Emniyetli, kendine inanılan, itimat edilen, güvenilir;

Mekîn: Vakarlı, temkinli, yerleşmiş, oturmuş, sakin;

Metîn: Sağlam, kendine güvenilir olan, metanet sahibi, dayanıklı anlamına gelmektedir⁴³.

40. Demir, s. 46.

41. Yılmaz, s. 524-525.

42. Bozkurt, Gülnihal: Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Repeşiyon Süreci (1839-1939), Ankara 1996, s. 161; Üçok, Coşkun/Mumcu, Ahmet/Bozkurt, Gülnihal: Türk Hukuk Tarihi, Ankara 1996, s. 291; Osmanağaoğlu Karahasanoğlu, Cihan: “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi”, OTAM, Sayı: 29, (Bahar 2011), s. 104.

43. Akcan, s. 13-15; Pınar, Atilla: “Yerelden Evrensel Mütevazı Bir Türk Katkısı Türk Hukukunda Hâkimin Vasıfları, Ahlak ve Adabı”, TBBD., Sayı: 104, (2013), s. 340; İlhan, Cengiz: Günümüz Türkçesiyle Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye), Ankara 2014, s. 368-369; Sancak, Yusuf/Kıyak, Emre: “Günümüz Türkçesiyle Mecelle'nin On Altıncı Kitabı Kitâbü'l Kazâ Günümüz Düzenlemeleriyle Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, SÜHFD., Cilt: 22, Sayı: 2, (2014), s. 55.

Madde 1793: “Hâkim, mesâil-i fikhiyyeye ve usul-i muhakemeye vâkıf ve deâvi-i vakıayı anlara tatbikan fasl ve hasme muktedir olmalıdır”. Hâkim, İslam hukukuna ilişkin sorunlara ve yargılama usulüne vakıf olmalı ve vakıf olduğu bu bilgiyi, dava konusu uyuşmazlığa uygulama ve uyuşmazlığı çözme gücüne sahip olmalıdır⁴⁴.

Madde 1794: “Hâkimin temyiz-i tâmmе muktedir olması lazımdır. Binaenaleyh sağır ve ma'tuh ve a'ma tarafeynin savt-ı kavilerini işitemeyecek mertebe sağır olan kimsenin kazası caiz değildir”. Hâkim iyiyi kötüden tam olarak ayırt etme gücüne sahip olmalıdır. Bundan dolayı küçük çocuk, bunak, kör veya tarafların kuvvetli seslerini işitemeyecek derecede sağır olan kişi hâkim olamaz⁴⁵.

Hâkimin adabını düzenleyen ikinci fasılda, hâkimin ahlaken uyması gereken kurallar konulmuştur⁴⁶:

Madde 1795: “Hâkim; meclis-i muhakemede alışveriş ve mulatafe gibi mehâbet-i meclisi izale edecek ef'al ve harekâtdan içtinâp etmelidir”. Hâkim duruşma sırasında alışveriş ve şaka gibi yargılamanın saygınlık ve itibarını zedeleyecek iş ve davranıştan sakınmalıdır⁴⁷.

Madde 1796: “Hâkim iki hasmdan hiç birisinin hediyesini kabul etmez”.

Madde 1797: “Hâkim mütehasımeinden hiç birisinin ziyafetine gitmez”.

Madde 1797: “Esna-yı muhakemede hâkim tarafeynden yalnız birisini hanesi kabul etmek ve meclisi hükümde biriyle halvet veyahut ikisinden birine el ya göz veya baş ile işaret eylemek veya anlardan birisine gizli lâkırdı yahut diğerinin bilmediği lisan ile söz söylemek gibi töhmet ve su-i zanna sebep olabilecek hal ve hareket de bulunmamalıdır”. Hâkim, yargılama sırasında evine taraflardan yalnız birisini kabul etmek, karar sırasında birisiyle yalnız kalmak veya ikisinden birine el, göz veya baş ile işaret etmek veya taraflardan birine gizlice yahut diğerinin bilmediği dil ile söz söylemek gibi itham ve kötü bir şüpheye sebep olabilecek tutum ve davranışlarda bulunmamalıdır⁴⁸.

Madde 1798: “Hâkim, beyn-el-hasmeyn adl ile me'murdur. Bianaenaleyh tarafeynden biri her ne kadar eşraftan ve diğer ahad-ı nasdan olsa bile hîn-i muhakemede tarafını oturtmak ve kendilerine imal-i nazar ve tevcih-i hitap etmek gibi muhakemeye müteallik muamelâtda tamamıyla adl ve müsavata riayet etmesi lâzımdır.” Her iki tarafa adil davranmak hâkimin görevidir. Bu nedenle taraflardan biri o yerin ileri gelenlerinden, diğeri de halktan biri olsa dahi duruşma sırasında tarafları oturtması

44. Akcan, s. 15; Pınar, s. 340; İlhan, s. 368-369; Sancak/Kıyak, s. 57.

45. Akcan, s. 15; Pınar, s. 340; İlhan, s. 368-369; Sancak/Kıyak, s. 57.

46. Sancak/Kıyak, s. 58.

47. Akcan, s. 16; Pınar, s. 340; İlhan, s. 368-369; Sancak/Kıyak, s. 58.

48. Akcan, s. 17; Pınar, s. 341; İlhan, s. 368-369; Sancak/Kıyak, s. 60.

ve duruşma gereği bakışlarını ve sözlerini taraflara yöneltme gibi zorunlu durumlarda, tam bir şekilde adil ve eşit davranması gerekir⁴⁹.

Mecelle'de hâkimin vasıflarına ve adabına ilişkin olarak yukarıda zikredilen hükümler esasen hâkim olacakların kişiliğinin belirli bir olgunluk seviyesine erişmesini gerektirmektedir. Akıl her ne kadar yaşta değil başta bulunsada, bir kimsenin bilgili, zeki, dürüst, emin, vakar sahibi ve dayanaklı olması için gerekli olgunluk düzeyine ulaşması ancak orta yaşlarda mümkündür.

Osmanlı'da 1879 yılında yayımlanan Mehâkim-i Nizâmiyenin Teşkilâtı Kanun-ı Muvakkati ile Osmanlı adliye teşkilatında esaslı düzenlemeler yapılmış ve noterlik, icra dairesi, savcılık gibi kurumlar düzenlenmiştir. Kanun uyarınca, ilk derece mahkemesi hâkimleri yirmi beş yaşını doldurmuş, kötü bir hali bulunmayan, cürüm ve cinayet suçlarına ilişkin bir cezaya mahkûm olmamış bulunmalıdır. Ayrıca Adliye Nazırı, Müsteşar, Mahkeme-i Temyiz (Yargıtay) veya istinaf mahkemesi⁵⁰ başkanları ile aynı mahkemenin dairelerinden birer üyenin bir araya gelmesiyle oluşan Adliye Nezareti İntihap Encümeni (Adalet Bakanlığı Seçim Kurulu) huzurunda yapılacak imtihanı geçmiş ya da bir mahkemenin üye müla-zımlığı, mümeyyizliği veya zabıt katipliği memuriyetlerinde dört yıl çalışmış kimselerden tayin edilir. Otuz yaşını doldurmuş ve dört yıl ilk derece mahkemesi üyeliğinde bulunmuş olanlar ilk derece mahkemesi başkanı olabilecekleri gibi, istinaf mahkemesi üyeliğine de getirilebilir. Kırk yaşında bulunmak ve ilk derece mahkemesi başkanlığı veya istinaf mahkemesi üyeliklerinde en az dört yıl çalışmak, istinaf mahkemesi başkanlığı ve Mahkeme-i Temyiz üyeliği için aranan kü-mülâtif şartlardır⁵¹.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 20.03.1926 tarihinde çıkarılan 766 sayılı Hâkimler Kanunu hâkimlerin seçimi, tayini, dereceleri, terfileri ve soruşturmalarını düzenleyen, geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir nitelik taşıyan ilk kanundur. Bu Kanun'da hâkimler iki sınıfa ayrılarak düzenlenmiştir. Birinci sınıfta yargılama yapmakla görevli hâkimler, icra reisleri ile yardımcıları, savcılar ve yardımcıları, Bakanlık teftiş kurulu başkanı ile müfettişleri ve personel, hukuk ve ceza işleri müdürleri yer almaktadır. İkinci sınıfta ise Temyiz Mahkemesi hâkimleri, Başsavcı ve Bakanlık Müsteşarı bulunmaktadır.

49. Akcan, s. 18; Pınar, s. 341; İlhan, s. 368-369; Sancak/Kıyak, s. 60.

50. İstinaf derecesi, 1924 yılında çıkarılan 469 sayılı "Mehakimi Şer'iyyenin İlgasına ve Mehakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun" ile kaldırılmıştır. 07.11.2015 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan Adalet Bakanlığı kararı uyarınca, 5235 sayılı Kanun ile düzenlenen istinaf yargılaması yapmakla görevli bölge adliye mahkemelerinin 20.07.2016 tarihinde faaliyete geçmesi kararlaştırılmıştır.

51. Ekinci, s. 221.

766 sayılı Hâkimler Kanunu’nda hâkimlik mesleğine kabul için Türk vatandaşı olmanın yanında, yirmi yaşını doldurmuş olmak, askerliğini yapmış olmak ya da askerlikle ilişkisi olmamak, bulaşıcı hastalığı ve göreve engel başka bir rahatsızlığı bulunmamak, ağır hapis cezası, görevi kötüye kullanma ya da “namus ve haysiyet”e dokunur suçtan ceza almamak, hukuk fakültesi ya da hukuk mektebi mezunu olmak gibi şartlar aranmıştır. Şartları sağlayanların bir mahkeme yanında zabıt yazma işini en az altı ay yapmak suretiyle uygulama deneyimi kazanmaları da öngörülmüştür. Cumhuriyet’in ilk yıllarında hâkimlik mesleğine kabulde aranan yirmi yaş sınırı günümüz için oldukça küçük bir yaştır. Ancak dönemin şartları düşünüldüğünde, insan ömrünün günümüze oranla yaklaşık otuz yıl daha kısa olması karşısında makul kabul edilebilir. Zira ortalama yaşam süresinin elli yılın altında olduğu 1920-1930’lu yıllarda yirmi yaş ömrün yarısına yaklaşmaktadır. Bugün ise Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresi yetmiş sekiz yıldır⁵².

---

52. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18618> (20.06.2016).

3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ VE HÂKİM YARDIMCILIĞI

A- ALMANYA'DA HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ VE HÂKİM YARDIMCILIĞI

Almanya'da her eyaletin hukuk eğitimine ilişkin ayrı düzenlemesi bulunmaktadır⁵³. Hukukçu Eğitim Kanunu (*Juristenausbildungsgesetz–JAG* ya da *die Ausbildungs-und Prüfungsordnung für Juristen-JAPO*) denilen bu düzenlemelerde hukuk eğitimi ikiye ayrılarak yapılandırılmıştır. Buna göre hukuk eğitimi, üniversite eğitimi ve staj olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır (§ 1 JAG, SL Nr. 1).

Almanya'da lise öğreniminden sonra doğrudan hukuk fakültesine başlanabilmektedir. Hukuk fakültesindeki eğitim ortalama dört ya da beş yıl sürmektedir. Hukuk fakültesinden mezun olmak için fakültenin sınavlarının yanı sıra eyalet Adalet Bakanlığı tarafından yapılan sınavlarda da başarılı olmak gerekmektedir. Bu sebeple bu sınavlara “Devlet Sınavı” (*Staatsexamen*) adı verilmiştir. Hukuk yükseköğrenimi birinci devlet sınavı ile tamamlanır. Bu sınavda başarılı olanlar hukuk alanında stajyer olabilmek için gerekli alan bilgisine sahip sayılırlar (§ 1 JAG, SL Nr. 2). Uygulamada bu sınavı kazananların staja başlamak üzere bir yıldan fazla beklediği görülmektedir.

Her türlü hukuk mesleği için tüm stajyerlere ortak bir staj eğitim programı uygulanmaktadır. Hukukçular aynı eğitim programı neticesinde mesleğe giriş yaptıkları için “tek tip hukukçu” (*Einheitsjurist*) kavramı kullanılmaktadır. Bu bağlamda Almanya'da ayrı bir avukatlık ya da hâkimlik staj programı yoktur. Tüm hukuk meslekleri

53. <http://www.jura-studium.eu> (10.04.2016).

için staj eğitimi tek düzenlemeyle uygulanmaktadır. Noter, hâkim, savcı veya avukat olmak isteyen herkes ortak bir staj eğitiminden geçmektedir⁵⁴. Tüm hukuk meslekleri için ortak bir staj programının uygulanması mesleklerin şeffaflığını sağlar. Yargılama sürecine katılan hukukçular her bir mesleğin gereklilik ve zorluklarını bilir. Bu suretle hukuk meslekleri arasında gerekli iletişim, empati ve saygı ortaya çıkartılır⁵⁵.

Staj iki yıl sürmektedir. Staj yapanlara “*Rechtsreferendarin/Rechtsreferendar*” adı verilir. Staj çeşitli aşamadan oluşmaktadır:

1. Mahkeme stajı (üç ayı savcı veya ceza mahkemesinde, beş ayı ilk derece hukuk mahkemesinde olmak üzere toplam sekiz ay)
2. Kamu kurumları stajı (idare ve vergi mahkemeleri ile sosyal mahkemelerde veya Almanya İdari Bilimler Üniversitesi'nde ya da herhangi bir kamu hukuku enstitüsünde üç ay)
3. Avukatlık stajı (altı ve dört aylık⁵⁶ iki ayrı bölümde toplam on ay)
4. Seçmeli staj (anılan dört aşamadaki mercilerden birinde ya da özel sektörde hukuk ile ilgili faaliyet gösteren bir kurumda toplam üç ay), (§ 24 JAG, SL Nr. 1, 2, 3).

Stajın on sekizinci ayında ikinci devlet sınavına girilir (§ 26 JAG, SL Nr. 1). İkinci devlet sınavını geçenlerden hâkim olmak isteyenler “hâkim adayı” (*Assessorin-Assessor*) unvanını alırlar. Adaylar hâkimlik mesleğine ve yüksek idari görevlere atanmaya ehil sayılırlar. (§ 35 JAG, SL Nr. 1). Almanya genelinde 2014-2015 yıllarında 9 bin civarında kişi ikinci devlet sınavına girmiş ve bunların yarısından azı hâkim olabilmek için gerekli notu alabilmiştir⁵⁷.

İkinci devlet sınavında başarılı olanlar baroya kayıt olur ve avukatlığa başlayabilir. Daha önceden belirlenmiş başarı yüzdesi içinde bulunanlar eyaletlerin Adalet Bakanlıklarına hâkim ve savcılık mesleklerine atanmak için başvurur. Eyaletlerin Adalet Bakanlıkları tıpkı özel sektör gibi başvuruları kendi kriterlerine göre hâkimliğe/savcılığa kabul eder. Bu konudaki en önemli kriter birinci ve ikinci devlet sınavlarında alınan puanlardır. Eyaletlerin Adalet Bakanlıkları başarı sıralaması açısından yüksek yüzdeler oranlar belirledikleri için adaylar geçer not alsalar bile tekrar sınava hazırlanmak zorunda kalmaktadır.

54. Sert-Çelik, Çiğdem: “Almanya’da Hukuk Eğitimi ve Stajyerlik”, TBBD., Sayı: 54, (2004), s. 341-342.

55. Sert-Çelik, s. 341.

56. Bu stajın dört aylık kısmı noter, sendika, şirket gibi uzmanlık bilgisi kazandırıcı bir mercide de yapılabilir.

57. https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Juristenausbildung_2014.pdf;jsessionid=CB6A3C167324F7BE0D2D005102B9F363.1_cid377?__blob=publicationFile&v=4 (10.04.2016).

Almanya’da hâkimlik mesleğine girişte ayrı bir yaş şartı aranmamaktadır. Ancak devlet sınavlarının verilmesi ve stajın tamamlanması sürecinde adaylar otuz yaşına yaklaşmaktadır⁵⁸. Ayrıca yapılan sınavlarla ve staj aşamasında adaylar önemli ölçüde elenmektedir. Bu sebeplerle Almanya’da hâkimlik mesleğine girişte ayrıca bir yaş sınırı şartı öngörülmediği sonucuna varılmaktadır.

1 Haziran 1909 tarihli Alman Medeni Usul Kanunu değişikliğinde ilk kez, hâkimlere ait yargılama giderlerinin hesaplanması ve ödeme emirlerine icra edilebilirlik şerhi düşülmesi görevleri –daha kısa sürede ve basit bir şekilde yapılması için– zabıt katiplerine verilmiştir. 1923’te katiplikten ayrı bir kavram olarak *rechtspfleger*⁵⁹ kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Türkçe eserlerde, *rechtspfleger* kavramı adli hizmet uzmanı⁶⁰, yardımcı adalet memuru⁶¹, yüksek adliye memuru⁶² veya hâkim yardımcısı⁶³ olarak anılmaktadır. Biz çalışmamızla bir bütünlük oluşturması için bu kavrama karşılık olarak “hâkim yardımcılığı” ifadesini kullanmayı tercih ediyoruz.

1957 yılında mahkeme teşkilatının bir organı olarak Hâkim Yardımcılığı Kanunu (*Rechtspflegergesetz*) yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun önemli miktarda çekişmesiz yargı işini yapma görevini mahkemelerden alarak *rechtspfleger*’lere vermiştir⁶⁴. Bu suretle hâkim ve savcıların iş yüklerinin azaltılması ve bu şekilde adalet hizmetlerinin hızlı ve verimli bir şekilde görülmesi amaçlanmıştır⁶⁵. Halihazırda bu kurumla ilgili temel düzenlemeyi 1 Temmuz 1970 tarihinde yürürlüğe giren Hâkim Yardımcılığı Kanunu teşkil etmektedir. Bu Kanun 1957 tarihli Kanun’a göre hâkim yardımcılarının görev alanını genişletmiştir⁶⁶.

58. Almanya’da, yirmi altı yaşında hâkim olan bir bayan en genç hâkim unvanını almıştır. Bkz. http://www.swp.de/ulm/lokales/ulm_neu_ulm/Mit-26-Richter-in-am-Amtsgericht-Neu-Ulm;art4329,582666 (09.04.2016).

59. *Rechtspfleger* kelimesinin Türkçede tam bir karşılığı bulunmamaktadır. Kuru, bu kavramı hâkim sınıfından olmayan yüksek adliye memuru olarak ifade etmiştir. Bkz. **Kuru**, Baki: Nizasız Kaza, Ankara 1961, s. 127.

60. **Furtun/Gürler**, s. 58.

61. **Volker**, Lessing: “Türk Alman Dostluğunun Bağlantı Halkasını Teşkil Eden ‘Alman Yardımcı Adalet Memuru’ (Rechtspfleger) Kimdir?” (Çev.: Bilge Öztan/Fırat Öztan), AÜHFD, Cilt: 40, Sayı: 1, (1988), s. 348 vd; **Furtun/Gürler**, s. 58; **Atalı**, Murat: “Avusturya Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara, 30 Eylül-1 Ekim 2005; TBB Yayını, Ankara 2006, s. 73; **Akil**, Cenk: “Alman Yardımcı Adalet Memuru Yasası”, EÜHFD., Cilt: XV, Sayı: 1-2, (2011), s. 287-288.

62. **Kamil**, Yıldırım: “Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara/30 Eylül-11 Ekim 2005, s. 28.

63. **Meriç**, Nedim: “Alman Hâkim Yardımcılığı Kanunu”, Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, Sayı: 20, (2011/3), s. 13-42.

64. **Kuru**, Nizasız Kaza, s. 127.

65. **Furtun**, Hakan/**Gürler**, Cemalettin: “Alman ve Alman ve Türk Hukuklarında Adli Hizmet Uzmanlığı-Adli Hizmet Uzmanlığı-Rechtspfleger Kurumuna Kısa Bir Bakış”, ABD., Cilt: 65, Sayı: 2, (Bahar 2007), s. 58.

66. **Desch**, Eberhard: “Die Rechtspfleger in der Gerichtsbarkeit in Europa Ihr Beitrag zum Raum der Freiheit, der Sicherheit und des Rechts”, Europäische Union der Rechtspfleger (E.U.R.) Generalversammlung München, 5 Eylül 2008, s. 5.

Hâkim yardımcısı olmak için hukuk fakültesi mezunu olma veya lisans eğitimi alma zorunluluğu bulunmamakla birlikte üç yıllık meslek yüksekokulundan mezun olma ve yargı alanında staj yapmış olma şartları aranmaktadır. Almanya’daki bu meslek yüksekokulunun Türkiye’deki karşılığının adalet meslek yüksekokulları olduğu söylenmektedir⁶⁷. Ancak Türkiye’de adalet meslek yüksekokulları iki yıllık bir eğitim vermekte olup eğitimin içinde zorunlu bir staj programı bulunmamaktadır.

Üstlendikleri görevler itibarıyla hâkim yardımcıları Alman yargı teşkilatında “yargının (üçüncü gücün) ikinci sütunu” olarak adlandırılmaktadır⁶⁸. Hâkim yardımcıları hâkimin yanında bağımsız ve özel bir mahkeme organı olarak görev yapmaktadır. Hâkimler gibi sadece hukuk ve kanunlar ile bağlıdırlar. Kendi görev alanı çerçevesinde bağımsızlık ve tarafsızlık açısından hâkim ile aynı niteliktedirler⁶⁹.

Almanya’da hâkim yardımcılara, genellikle çekişmesiz yargı işlerinde, Cebri İcra Artırması ve İdaresi Kanunu’na ve İflâs (Acz) Kanunu’na göre yapılan yargılama- lar da görev verilmektedir⁷⁰. Hakim yardımcıları adli yardım talepleri, nafakanın tespiti ve hukuki himaye tedbirlerine ilişkin kararlar da verebilmektedir⁷¹. Alman hukukunda hâkimlerin yaptığı pek çok iş zaman içinde hâkim yardımcılarının görev alanına dahil edilmiştir⁷².

Hâkim yardımcılarının özellikle çekişmesiz yargı işlerinde nihai karar vermelerinin yargı yetkisini hâkimlere veren Alman Anayasası’nın 92. maddesine aykırı olup olmadığı tartışılmıştır⁷³. Bu tartışmalar akabinde kanun değişiklikleri ile hâkim yardımcılarının bağımsızlığı kuvvetlendirilmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin ve karar verme hürriyetinin somutlaşmış bir hali olarak Hâkim Yardımcılığı Kanunu’nun 9. maddesinde hâkim yardımcılarının görevlerinde bağımsız olduğu açık bir şekilde düzenlenmiştir⁷⁴. Hâkim yardımcılarının görevlerinin kapsamı da genişletilmiştir. Ancak hâkim yardımcıları hâkimler tarafından verilmesi gereken kararları yargı erki adına

67. Volker, s. 348 vd; Akil, s. 287-288.

68. Abel: Wolfgang: “Der Rechtspfleger im Rechtssystem der Bundesrepublik Deutschland”, Ankara Law Review, Cilt:1, Sayı: 2, (Kış 2004), s. 178; “2014 Yılı Avrupa Yargı Sistemleri Raporu (2012 Verileriyle)”, Adaletin Etkinliği ve Kalitesi Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu, s. 182. <http://www.sgb.adalet.gov.tr/ekler/yayin/cepej-raporu-2015-turkce.pdf> (26.06.2016).

69. Desch, s. 5.

70. Volker, s. 358; Desch, s. 6; Meriç, s. 15 vd.

71. Rosenberg, Leo/Schwab, Karl Heinz/Gottwald, Peter: Zivilprozessrecht, München 2010, s.133.

72. Desch, s. 4.

73. Mielke, Bettina: Der Rechtspfleger und das Grundgesetz. Auswirkungen Einer Gestärkten Stellung des Rechtspflegers, in: ZRP 2003, s. 443.

74. Radke, Daniel: RPFfG § 9 Weisungsfreiheit des Rechtspflegers, Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar, Herausgegeben von Prof. Dr. Johann Kindl, Prof. Dr. Caroline Meller-Hannich, RiOLG a.D. Hans-Joachim Wolf, 3. Auflage 2016, Rn. 1.

veremezler⁷⁵. Zira Alman Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında açıkça vurguladığı üzere Alman Anayasası'nın 97. maddesinde düzenlenen hâkimlerin bağımsızlığı kurulu hâkim yardımcılarını kapsamamaktadır⁷⁶. Anılan karara göre Alman Anayasası'nın 92. maddesi uyarınca hâkimlere verilen yargı yetkisi hâkim yardımcılarını tarafından kullanılamaz. Hâkim yardımcılarını sadece kanun dairesinde kendisine bırakılan işlerde karar verebilir. Bu sebeple hâkim yardımcılarını ile hâkimlerin görev alanlarının sınırları kanunlarla (*Deutsches Richtergesetz, Rechtspflegengesetz*) net bir şekilde çizilmiştir. Ancak hâkim yardımcılarının yargı yetkisinin kullanılmasında sahip olduğu görevler dikkate alınarak Alman Anayasası'nın 92. maddesinin "Yargı yetkisi, hâkimlere ve hâkim yardımcılarınına emanet edilmiştir" şeklinde değiştirilmesi önerilmektedir⁷⁷.

Alman hukukundaki hâkim yardımcılığı kurumu diğer ülkeleri de etkilemiştir. Polonya'da da Alman hukukundakine benzer bir hâkim yardımcılığı kurumu bulunmaktadır. Ancak bu ülkede hâkim yardımcılarını hukuk fakültesi mezunudur. Özellikle ticaret sicili ve tapu siciline ilişkin çeşitli görevleri vardır. Portekiz'de yer alan *conservador* denilen hâkim yardımcılarının eğitim düzeyi Almanya ile benzer olmakla birlikte görev alanları daha dar kapsamlıdır. Nüfus kayıtlarının tutulması, ticari işletmelerin kurulması gibi esas olarak tescile ilişkin görevleri bulunmaktadır⁷⁸.

B- AVUSTURYA'DA HÂKİMLİK MESLEĞİ VE HÂKİM YARDIMCILIĞI

Avusturya'da hukuk eğitimi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamanın merkezinde Avusturya hukukuna ilişkin yükseköğrenim bulunmaktadır. Hukuk fakültesinde yürütülen bu eğitim asgari dört yılda tamamlanmaktadır⁷⁹. Avusturya'da, Almanya'dan farklı olarak devlet sınavları bulunmamaktadır.

Lisans eğitiminden sonra mesleki uygulama eğitimi alınabilmektedir. Bu eğitim üniversitedeki teorik öğrenim ile mahkemelerdeki uygulama arasında köprü vazifesi görmektedir. Mahkeme uygulamaları (*Gerichtspraxis*) adı verilen eğitim özel bir kanun (*Rechtspraktikantengesetz-RPG*⁸⁰) ile düzenlenmiştir. Bu eğitimi alanlara

75. Lüke, Wolfgang: Zivilprozessrecht Erkenntnisverfahren, Zwangsvollstreckung, Europäisches Zivilverfahrensrecht, München 2011, s. 79.

76. Beschluss vom 18. Januar 2000-1 BvR 321/96, Rn. 27. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2000/01/rs20000118_1bvr032196.html (11.04.2016).

77. Mielke, s. 444.

78. Desch, s. 7.

79. Ancak hukuk fakültesi ortalama 12 sömestrde, diğer bir ifade ile altı yılda bitirmektedir. <https://www.talentrocket.de/karrieremagazin/details/ein-vergleich-der-juristenausbildung-in-oesterreich-und-deutschland-mit-interview> (19.04.2016).

80. [https://www.jusline.at/Rechtspraktikantengesetz_\(RPG\).html](https://www.jusline.at/Rechtspraktikantengesetz_(RPG).html) (19.04.2016).

hukuk stajyeri (*Rechtspraktikantin*) denilmektedir⁸¹. Anılan mesleki eğitim hukuk alanında bütün meslekler bakımından geçerli olduğu için genel nitelik taşımaktadır. Bu sayede lisans mezunlarının hâkimlik, savcılık, avukatlık ve noterlik gibi meslekleri yakından tanımaları mümkün olmaktadır. Beş ay süren bu eğitimde stajyerler ilk derece mahkemeleri ve savcılıklarında, istinaf yargılamasının yapıldığı bölge mahkemeleri ve savcılıklarında, temyiz incelemesinin yapıldığı yüksek mahkemede, kamu kurum ve kuruluşları ile Adalet Bakanlığındaki hukuk uygulamalarına vakıf olmaktadır (§ 6 RPG). Bu staj eğitiminin tamamlanmasından sonra adaylar hâkimlik, avukatlık⁸² ve noterlik mesleklerinin her biri için farklı sınavlara girmek durumundadır. Buna göre, hukuk stajı ortak olmakla birlikte meslek sınavları ayrı ayrı yapılmaktadır.

Avusturya'da hâkimlik ve savcılık meslekleri ile adaylıkları, Hâkimlik ve Savcılık Hizmeti Hakkında Kanun (*Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz-RStDG*) ile düzenlenmiştir. Hâkimlik stajına kabul edilenler hâkim adayı olarak adlandırılır ve bu kişiler Avusturya hukukuna göre memur niteliği taşır. Beş aylık mahkeme uygulamaları eğitimini bitirenler adaylık için başvurabilmektedir. Ancak hâkim yardımcısı olarak çalışmış kişilerde –hâkim yardımcılığının kapsamına ve süresine bakılarak– mahkeme uygulama eğitimini tamamlama zorunluluğu kısmen aranmamaktadır (§ 2 RStDG). Adaylık başvurusunda bulunanlardan bölge mahkemelerince yapılan sınavda başarılı olanlar hâkim adayı olarak atanmakta ve ant içmektedirler (§ 5 RStDG). Hâkim adaylarının eğitimi dört yıl sürmektedir. Bölge mahkemesinde, ilk derece yargı yeri olarak Avusturya Yüksek Mahkemesi'nde, Savcılık'ta, Ceza İnfaz ve Tutukevi'nde; avukat veya noter bürolarında ya da mali kurumlarda⁸³ ve de mağdur koruma veya sosyal kurumlarında hâkim adayları mesleki eğitim almaktadır (RStDG § 9). Mesleki eğitimin tamamlanmasından sonra yazılı ve sözlü aşamalardan oluşan hâkimlik sınavı yapılmaktadır. Sınavda başarılı olan hâkim adayları boş hâkim kadrolarına müracaat edebilir. Adalet Bakanı'nın önerisi üzerine Federal Cumhurbaşkanı tarafından hâkimlik mesleğine atama gerçekleştirilir.

81. Die Organisation Der Rechtsberufe in Österreich, 2015, s. 6. Bkz. https://www.justiz.gv.at/web2013/file/8a-b4a8a422985de30122a920178362d7.de.0/rechtsberufe_in_der_justiz_stand_feb_2015.pdf?forcedownload=true (19.04.2016).

82. Avusturya'da avukat olmak için hukuk lisans eğitiminin tamamlanmasından sonra yaklaşık beş yıllık bir staj eğitiminin ardından avukatlık sınavına girilebilmektedir. Lisans eğitimini tamamlayanlar beş aylık uygulama eğitimini tamamlayıp en az üç yıl aday avukat olarak bir avukatlık bürosunda çalışmalıdır. Bu çalışmanın ardından ise en az kırk iki yarı iş günü sürecek mesleki eğitim seminerlerinin alınması gerekmektedir. Bölge Mahkemeleri Sınav Komisyonu'nun yapacağı avukatlık sınavında başarılı olanlar diğer kanuni şartları taşıyorlar ise baroya kayıt yaptırabileceklerdir. <http://www.rakwien.at/?seite=anwalte&bereich=ausbildung> (26.04.2016).

83. Avukat ve noter büroları ile Mali Kurumlarda yapılan staj, hâkim adaylarının hak arayan bireyler ve onların temsilcileriyle daha iyi empati kurabilmelerini sağlamaktadır. Bkz. Die Organisation Der Rechtsberufe in Österreich, 2015, s. 10.

Avusturya hukukunda hâkimlik mesleğine atanmak için herhangi bir asgari yaş şartı aranmamaktadır. Ancak yaklaşık dört buçuk yıl süren staj aşaması ve sınav süreçleri sebebiyle hâkim adayları esas olarak otuzlu yaşlarda mesleğe başlayabilmektedir.

Avusturya'da hâkim yardımcılığı yargı teşkilatının vazgeçilmez parçası olarak 1926 yılından bu yana yürütülen bir meslektir⁸⁴. Bu kurum Hâkim Yardımcılığı Kanunu⁸⁵ (*Rechtspflegergesetz–RPfG*) adındaki özel bir kanun ile düzenlenmiştir. Avusturya'da halihazırda 690 tam zamanlı hâkim yardımcısı görev yapmaktadır⁸⁶. Şöyle ki bölge mahkemeleri nezdinde verilen kararların yaklaşık dörtte üçünün altında hâkim yardımcılarının imzası bulunmaktadır. Medeni yargıda çoğu rutin iş olarak sınıflandırılmakla birlikte, adli işlerin yaklaşık yüzde 85'i hâkim yardımcılar tarafından yerine getirilmektedir⁸⁷. Hâkim yardımcılığı kurumunun varlık amacı, basit ve periyodik nitelik taşıyan işleri görmek suretiyle hâkimlerin aşırı iş yükünü hafifletmektir⁸⁸.

Hâkim yardımcılığı kadrosuna başvurmak için lise olgunluk sınavı (*Matura*) veya mesleki olgunluk sınavında başarılı olmak gerekir. Mahkeme kaleminde çalışmış olmak başvurunun kabul edilmesi için zorunludur. Bölge mahkemeleri tarafından yapılan sınavda başarılı olanlar hâkim yardımcısı adayı olarak üç yıl süren bir eğitime tabi tutulurlar (§ 25 RPfG). Bu eğitim sırasında yapılacak sınavlarda başarılı olanlar hâkim yardımcısı diploması alırlar. Hâkim yardımcılar medeni usul hukuku, takip ve aciz hukuku, çekişmesiz yargı, tapu sicili ve şirket sicili alanlarında çeşitli görevleri yerine getirmektedir. Medeni usul hukukuna ilişkin olarak ilamsız icra işlemleri, kıymetli evrakın iptali yargılaması, kesin hüküm ve icra edilebilirlik şerhi vermek ve bu hususta verilen şerhleri kaldırmak, adli yardım başvuruları için gerekli işlemleri yapmak, 200 avroya kadar disiplin para cezası vermek ve Avrupa ilam niteliğinde belge onayını vermek görevleri hâkim yardımcılarının genel yetki alanı olarak sayılabilir (§16 RPfG).

Hâkim yardımcılarının yargısal kararlar verebilmeleri Avusturya Anayasası'nın 87a maddesi ile güvence altına alınmıştır. Bu madde uyarınca ilk derece mahkemelerinin görev alanına giren belirli türdeki işlerin, Federal Kanun düzenlemeleri ile hâkim olmayan eğitimli federal görevlilerce yerine getirilmesi kararlaştırılabilir (Art. 87a Bundes-Verfassungsgesetz/B-VG). Avusturya, hâkim yardımcılığı kurumunu anayasa ile güvence altına almış Avrupa'daki tek devlettir⁸⁹. Ayrıca hâkim yardımcılar süb-

84. Desch, s. 6.

85. *Rechtspflegergesetz*, dilimize "Yardımcı Adalet Memurları Kanunu" olarak da çevrilmektedir. Bkz. Atalı, s. 74.

86. Die Organisation Der Rechtsberufe in Österreich, 2015, s. 15.

87. Atalı, s. 74.

88. Graf, Philipp J: "Der Rechtspfleger", ÖFFENTLICHE SICHERHEIT 5-6/06, s. 67.

89. Desch, s. 6.

jektif ve objektif bağımsızlığa sahiptirler⁹⁰. Bununla birlikte iş bölümü ilişkisi açısından yetkili olan hâkimin direktifleri ile bağılıdır (§ 16 RPfG). Bu açıdan Avusturya ve Almanya sistemleri farklılık arz etmektedir. Avusturya'da hâkimler hâkim yardımcılara sınırlı da olsa emir ve talimat verirken, Almanya'da hâkim yardımcılara hiç kimse emir ve talimat veremez⁹¹.

Avusturya hukukunda hâkim yardımcılarının verdikleri kararlara karşı iki ayrı başvuru yolu öngörülmüştür: İlki hâkim yardımcısının kararının, üst derece niteliği taşıyan hâkim tarafından değerlendirilmesini konu alan *Vorstellung* yoludur. Diğer yol ise hâkim yardımcısının kararının bir üst mahkeme tarafından kaldırılmasını mümkün kılan *Rekurs* başvurusudur⁹². Hâkim yardımcısının kararlarına karşı etkili kanun yolu başvurularının yapılması hukuki güvenliği temin etmektedir⁹³.

C- İNGİLTERE'DE HÂKİMLİK MESLEĞİ

İngiltere'de hâkim olabilmek için vatandaşlık bağının yanı sıra en az beş yıllık mesleki tecrübe sahibi olmak gerekir⁹⁴. Uygulamada mesleki tecrübe şartı ile hukuk alanında lisans derecesi (*Latin Legum Baccalaureus-LLB*), lisansüstü derece (*Graduate Diploma in Law-GDL*) alınmasından sonra ya hukuk uygulama kursunun (*Legal Practice Course-LPC*)⁹⁵ ya da baro mesleki staj kursunun (*Bar Professional Training Course-BPTC*)⁹⁶ tamamlanması gerekir. Bu eğitimlerden sonra müşavir avukat (*solicitor*), duruşma avukatı (*barrister*) veya hukuk şirketlerinde çalışan alan uzmanı hukukçu (*legal executive*) olarak tecrübe kazanılmalıdır. Bununla birlikte hâkim olabilmek için duruşma tecrübesine sahip olmak zorunlu değildir.

Müşavir avukat olmak isteyenler tam zamanlı bir yıl, yarı zamanlı iki yıl süren hukuk uygulama kursunu tamamlamalıdır. Daha sonra kıdemli müşavir avukatların yanında “kâtiplik” (*clerking*) olarak adlandırılan bir tür avukat yardımcılığı yani çıraklık yapmaktadırlar. Duruşma avukatları ise bir yıl boyunca baro mesleki staj kursunu (*Bar Professional Training Course-BPTC*) tamamladıktan sonra meslek birliklerinde bir yıl süreyle meslek ustalarının yanında bir tür çıraklık (*pupillage*) yapmaktadırlar⁹⁷.

90. Roth, Marianne/Holzhammer, Richard/Holly, Andrea: Zivilprozessrecht, Wien 2012, s. 65.

91. Desch, s. 6.

92. Roth/Holzhammer/Holly, s. 65, 113.

93. Graf, s. 71.

94. <https://jac.judiciary.gov.uk/eligibility-legally-qualified-candidates> (07.04.2016).

95. <http://www.lawsociety.org.uk/law-careers/becoming-a-solicitor/routes-to-qualifying> (07.04.2016).

96. <https://www.barstandardsboard.org.uk/qualifying-as-a-barrister/bar-professional-training-course> (07.04.2016)

97. Kocaoğlu, s. 33.

Müşavir avukatlar ve duruşma avukatları genellikle uzmanlık kazanmak için önce yarı zamanlı hâkimlik kadroları için başvuruda bulunurlar. Yarı zamanlı hâkimler tam zamanlı hâkimlerle aynı sorumluluğa sahip olmakla birlikte onlara nazaran daha basit nitelikteki davaları görmektedirler. Yarı zamanlı hâkimlik yapan avukatlar bir yılda on beş günlük veya duruşmalık ödeme alırlar. Bir avukat tam zamanlı hâkimlik yapmaya karar verirse artık avukatlık mesleğine dönemez.

İngiltere’de her adli yıl için çeşitli mahkemelerde hâkim yardımcılığı (*Judicial Assistant*) biçiminde bir yıl süreli kadrolar açılmaktadır. Hâkim yardımcılığı, hâkimlerle birlikte çalışma pratiği ve mahkemeye, yargılama kurallarına ve uygulamalarına alışmayı gerektirdiği için oldukça gayret gerektiren bir kariyer aşamasıdır. Müşavir avukatlar ve duruşma avukatlarının hâkim yardımcısı olarak tecrübe kazanmaları tüm yargı sistemi bağlamında faydalı sonuçlar doğurmaktadır⁹⁸.

Bütün hâkimler atanma yoluyla göreve gelirler. Adli Atamalar Komisyonu (*Judicial Appointments Commission–JAC*) bağımsız bir komisyondur ve hâkim adaylarının atanmasını gerçekleştirir. Adli Atamalar Komisyonu yargının bağımsızlığını sağlamak ve kuvvetlendirmek, Adalet Bakanı’ndan (*Lord Chancellor*) hâkim adaylarını seçme sorumluluğunu almak ve ayrıca hâkim atamalarının daha şeffaf ve hesap verilebilir nitelik kazanması amacıyla kurulmuştur.

İngiltere’de hâkim olabilmek için asgari veya azami bir yaş sınırı kuralı bulunmamaktadır. Bu hususta iki istisna vardır: İlki hâkim olmak isteyenlerin zorunlu emeklilik yaşı olan yetmiş yaşın altında olması gerekir. İkincisi hangi mahkemeye hâkim olarak atandığına bağlı olarak değişmekle birlikte, hâkim olarak atanacak kişinin emeklilik öncesi genellikle en az üç veya beş yıl görevini ifa edebilecek durumda olması gerekir⁹⁹. İngiltere’de hâkimlik mesleğine başlamak için asgari bir yaş sınırı olmasına rağmen otuzlu yaşlardan evvel hâkim olmak mümkün değildir. Şöyle ki lisans eğitiminden sonra zorunlu olan mesleki stajları ve en az beş yıllık tecrübe şartlarını sağlarken kişi otuz yaşını geçmektedir. Otuz üç yaşında bir kişinin ceza hâkimi olması “en genç ceza hâkimi” manşeti ile gazete haberi olmasına imkan vermektedir¹⁰⁰.

D- FRANSA’DA HÂKİMLİK MESLEĞİ

Fransa’da hâkimler yargılamada en aktif rolü oynar ve duruşmaları yönetirler. Hâkimlerin atanma ve disiplin işlemleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (*Judiciary*

98. <https://www.justice.gov.uk/courts/rcj-rolls-building/court-of-appeal/civil-division/judicial-assistants> (07.04.2016).

99. <https://jac.judiciary.gov.uk/eligibility-legally-qualified-candidates> (07.04.2016)

100. <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/12148198/Britains-youngest-criminal-judge-appointed-at-33-shes-also-a-keen-chorister-and-triathlete.html> (07.04.2016).

Conseil Supérieur de la Magistrature–CSM) tarafından yerine getirilir. Bu kurula ilişkin kurallar yargı organlarının bağımsızlığını korumayı hedefler¹⁰¹.

Fransa yargı ayrılığı sisteminin ortaya çıktığı ülkedir. Fransız İhtilali’nden sonra “Devlet Şurası”nın (*Conseil d’E’tat*) kurulması ve zamanla bir mahkeme gibi çalışmasıyla idari yargı sistemi oluşmuştur¹⁰². Adli yargı-idari yargı ayrılığı sebebiyle adli yargı hâkimleri ile idari yargı hâkimlerinin seçimi, eğitimi ve atanmaları farklı usullere tabidir¹⁰³.

İdari yargı hâkimleri sınav yoluyla veya açıktan atama yoluyla göreve gelmektedir¹⁰⁴. Devlet memurları¹⁰⁵, avukatlar ve akademik derece sahibi hukuk mezunları arasında yapılan seçme sınavları ile mesleğe alınmaktadırlar. Fransa’da idari yargı hâkimlerinin çoğu Ulusal İdare Okulu’nda (*Ecole Nationale d’Administration–ENA*) eğitim almıştır.

Fransa’da adli yargı hâkim ve savcılarını yetiştiren kurum Ulusal Hâkimlik ve Savcılık Okulu’dur (*Ecole Nationale De La Magistrature–ENM*). Okul, Adalet Bakanlığının vesayet denetimi altında bulunan bağımsız bir idari otoritedir¹⁰⁶. Bu okul vasıtasıyla Fransa’da hâkimlerin ortak bir hukuk kültürünü paylaşmasını öngören ve kariyerleri boyunca ortaya çıkacak mevzuat gelişmelerini mesleki uygulamalarına aktarabilme yetkinliğini kazandıran özel bir eğitim sistemi geliştirilmiştir¹⁰⁷.

Hâkimlik okuluna girebilmek için üç ayrı sınav yapılmaktadır:

1. İlk kabul sınavı: Otuz bir yaşını doldurmuş, yüksek lisans veya dengi bir diplomaya sahip öğrenciler yazılı ve sözlü sınava tabi tutulmaktadır. Hâkimlerin büyük çoğunluğu ilk kabul sınavı ile mesleki eğitime alınmaktadır¹⁰⁸.

2. İkinci kabul sınavı: En az dört yıllık kıdem sahibi kamu görevlileri için yapılan sınavdır. Bu sınava girecek adayların sınavın yapıldığı yılın ocak ayında kırk sekiz buçuk yaşını doldurmamış olmaları gerekmektedir.

101. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf (18.03.2016).

102. Gözler, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt II, Bursa 2011, s. 458.

103. Bentataz, Pierre/Hiriart, Yolande: “Biased Judges: Evidence from French Environmental Cases”, Working paper No. 2015–17, s. 6, <http://crese.univ-fcomte.fr/WP-2015-17.pdf> (28.03.2016).

104. Administrative Justice in Europe-Report For France. http://www.juradmin.eu/en/eurtour/i/countries/france/france_en.pdf (29.03.2016)

105. İdari yargı hâkimlerinin yüzde 81’i hâkim olmadan evvel devlet memuru olarak tecrübe kazanmıştır. Bu durum idari yargı hâkimlerinin daha evvel çalıştıkları devlet kurumlarının davalarında tarafsızlıklarının tartışılmasına neden olmuştur. Bkz. Bentataz/Hiriart, s. 7.

106. Duran, Mustafa: Fransız Adli Yargı sistemi, Ankara 2014, s. 13.

107. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf (23.03.2016).

108. 2006 yılı verilerine göre yüzde 88’i yüksek lisanstan yeni mezun olmuş hukukçulardır. Bentataz/Hiriart, s. 7.

3. Üçüncü kabul sınavı: En az sekiz yıl süreyle özel sektörde veya seçimle iş başına gelinen hizmetlerde mesleki deneyim sahibi kişilerin girebileceği sınav türüdür. Bu kişilerin kırk yaşını aşmamış olması gerekir. Bu sınav yöntemi çok çeşitli yeteneklere sahip kişilerin yargı teşkilatında eşitlikçi bir yaklaşımla istihdam edilmelerini öngörmektedir¹⁰⁹.

Okulda eğitim görecektir kişiler otuz bir ila kırk yaş arasında, hukuk alanında yüksek lisans diploması sahibi ve hukuk, ekonomi veya sosyal alanlarda deneyimli veya başka bir alanda yükseköğrenim görmüş olmakla birlikte hukuk alanında doktora yapmış veyahut bir hukuk alanında yükseköğrenim görmüş ve yüksek lisans derecesini aldıktan sonra üç yıl boyunca bir devlet üniversitesi veya hukukla ilgili bir araştırma enstitüsünde çalışmış kişilerdir¹¹⁰. Yüksek lisans derecesi ve yargı fonksiyonuna ilişkin en az yedi yıllık mesleki uzmanlık deneyimine sahip olan otuz beş yaşını tamamlamış kişiler doğrudan mesleğe kabullerini talep edebilirler. Bu halde, bu kişiler yeterli mesleki tecrübelerinin gereği Ulusal Hâkimlik ve Savcılık Okulu'ndaki sınavlara veya eğitime tabi olmazlar¹¹¹.

Fransa'da hâkimlik eğitimi alanlar en az otuz bir yaşındadır. Lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra ayrıca yüksek lisans veya doktora yapmış kişilerdir. Keza hâkim adaylarının çoğunun çeşitli mesleki tecrübeleri bulunmaktadır.

Sınavı geçenler otuz bir ay süren bir staj programına katılmaktadır¹¹². Staj iki aşamadan oluşmaktadır. Yirmi beş ay süren ilk aşamada çok farklı alanlarda eğitim verilmekte ve farklı yargı mercilerinde adayların uygulamayı deneyimlemeleri sağlanmaktadır. Staj, Bordeaux'da bulunan okulda teorik eğitim verilmesiyle başlamaktadır. Daha sonra avukat yanı, emniyet müdürlüğü, ceza ve tutukevleri, çeşitli mahkemeler ve uluslararası kurum, kuruluş veya mahkemelerde uygulamalı eğitim verilmektedir. Avukat yanı stajından sonra Bordeaux Hâkimlik Okulu'nda hâkim ve savcılarının temel özellikleri, yazılı ve sözlü anlatım becerileri, yabancı dil eğitimi gibi çeşitli alanlarda yirmi yedi haftalık teorik eğitim verilmektedir. Eğitimin ilk aşamasının bu şekilde tamlanmasından sonra ilk atanacak göreve hazırlık aşamasına geçilmektedir. Bu süreçte adaylara tercih ettikleri pozisyon için gerekli beceriler bağlamında teorik ve uygulamalı eğitim verilmektedir¹¹³.

109. http://www.enm.justice.fr/sites/default/files/publications/plaquette2015_EN.pdf (24.03.2016).

110. http://www.enm.justice.fr/sites/default/files/publications/plaquette2015_EN.pdf (24.03.2016).

111. http://www.enm.justice.fr/sites/default/files/publications/plaquette2015_EN.pdf (24.03.2016).

112. Duran, s. 14; Bentataz/Hiriart, s. 6; Bentata, Pierre/Espinosa, Romain/Hiriart, Yolande: "Correction Activities by French Supreme Courts and Control over their Dockets", s. 5, http://cred.u-paris2.fr/sites/default/files/cours_et_publications/Correction%20Activities.pdf (28.03.2016).

113. http://www.enm.justice.fr/sites/default/files/publications/plaquette2015_EN.pdf (24.03.2016); Duran, s. 14.

İlk atama yapılmadan önce adaylar ayrı bir yeterlik sınavına tabi tutulur. Hâkim adaylarından duruşmaya başkanlık ederek yargılamayı yürütmeleri, savcı adaylarından mütalaa vermeleri beklenir. Okul tarafından seçilen kişilerden oluşan Koordinatör Kurulu, adayları değerlendirir ve onlara not verir. Ayrıca adaylardan hukuki ya da cezai bir karar yazmaları da istenir. Nihayet adaylar büyük bir sözlü sınava da tabi tutulur. Bu son sınava “sınıflandırma sınavı” denir. Başarılı olanlar ilk görevlerine atanır. Sınıflandırma sınavında başarısız olanlara bütünleme hakkı verilir. Bütünlemede de başarısız olanlar okuldan uzaklaştırılır. Başka herhangi bir kadroya atanmaları söz konusu değildir¹¹⁴.

E- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NDE HÂKİMLİK MESLEĞİ

Amerika Birleşik Devletleri’nde hukuk eğitimi alabilmek için öncelikle bir lisans diplomasına (*bachelor’s degree*) sahip olmak gerekmektedir. İyi bir ortalama ile mezun olan lisans derecesi sahipleri arasından “Hukuk Fakültelerine Kabul Testi” (*Law School Admission Test–LSAT*) adı verilen sınavdan iyi bir puan alan adaylar hukuk fakültelerine kabul edilmektedir¹¹⁵. Hukuk eğitimi genellikle üç yıl sürmekte ve mezun olanlara *Juris Doctor (J.D)* unvanı verilmektedir.

Hukuk fakültesini iyi bir derece ile bitirmiş olanlar ilk başta hâkim yardımcısı (*law clerks*¹¹⁶) olarak çalışmaktadır. Pek çok hâkim yardımcısı bir veya iki yıl süreyle çalışır ve hâkim yardımcısı olur olmaz kariyer hedefleriyle ilgili düşünmeye başlama ihtiyacı duyar¹¹⁷. Amerikan Hâkimler Birliği (*The Judicial Conference of the United States*), hâkim yardımcısı olmak için asgari kriterleri belirlemiştir. Buna göre;

1. Hukuk fakültesi mezunu olmak veya mezun olmak için gerekli şartları taşıdığını belgelemek
2. Aşağıdaki özelliklerden bir veya birkaçına sahip olmak;
  - a. Mezun olduğu fakültenin en başarılı üçte birlik diliminin içinde bulunmak
  - b. Üniversiteler tarafından çıkarılan bir hukuk dergisinin yayın kurulu üyesi olmak

114. Duran, s. 14-15.

115. Kocaoğlu, Serhat Sinan: “Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu ‘Hâkim (&Savcı) Niteliği’ ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi”, ABD., (2011/3), s. 34.

116. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/law%20clerk> (20.03.2016).

117. Maintaining the Public Trust Ethics for Federal Judicial Law Clerks, Federal Judicial Center 2011, s. 23. https://oscar.uscourts.gov/assets/Maintaining_the_Public_Trust_Ethics_for_Federal_Judicial_Law_Clerks_2011.pdf (20.03.2016).

- c. Hukuk yüksek lisansı derecesine (LLM.) sahip olmak
- d. Hâkimin görüşüne göre hukuki konularda yetkinliğini göstermiş olmak¹¹⁸

Hâkim yardımcılarının temel görevleri hukuki araştırma yapmak ve yazılar hazırlamaktır. Bu çerçevede hâkim yardımcılarını dava sürecinde başvuru ile ilgili bilgiler içeren notları ile karar ve mütalaa taslaklarını hazırlamakta, hâkimin karar veya mütalalarını yazmakta ve düzeltmelerini yapmakta, tebligatları kontrol etmektedirler. Pek çok hâkim derdest davalarla ilgili olarak yardımcılarını ile tartışmakta, müzakerede bulunmaktadır¹¹⁹.

Hukuk fakültesi mezunlarının avukat olabilmeleri için ilgili eyaletin yazılı baro sınavını geçmesi gerekmektedir. Bazı eyaletlerde bu yazılı sınavın yanı sıra bir de etik sınavında başarılı olmak gerekmektedir. Eyaletlerin çoğunda ayrı ayrı sınav yapmak yerine ortak bir sınav yapılması yoluna gidilmiştir. *Multistate Bar Examination* adı verilen bu sınav çoktan seçmeli olup altı saat sürmektedir. Bu sınavda başarılı olanlar baroya kaydolup avukatlık ruhsatı alabilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hâkim olmak avukatlık mesleğini icra edip tecrübe kazandıktan sonra mümkündür. Burada avukatlık ile kast edilen esas olarak fiilen duruşmalarda görev alan avukatlardır. Ancak son yıllarda hâkim olarak iş başına gelen hukukçularda aranan tecrübe şartı ile ilgili bir değişiklik olmuştur. Şöyle ki duruşma tecrübesi sınırlı olan mahkeme katipleri, yazı işleri personeli, üniversitelerdeki hukuk hocaları, kamu ve özel sektörde çalışan avukatlar arasından da başarılı hâkimler çıkabildiği görülmüştür. Bu gözlemin ve hâkim olabilecek aday sayısını artırma isteğinin sonucu olarak uzun süreli duruşma avukatlığı yapma tecrübesine verilen önem azalmaktadır¹²⁰.

Hâkim olarak görev yapabilmek için gerekli olan avukatlık yapma süresi eyaletlere ve mahkemelere göre değişmektedir. Örneğin New York eyaletinde istinaf mahkemesi, mirasa ilişkin davalara bakan mahkeme ve Eyalet Yüksek Mahkemesi hâkimi olabilmek için en az on yıl geçerli bir avukatlık ruhsatı ile fiilen çalışmış olmak gerekmektedir. Sulh Ceza Mahkemesi (*Magistrate Court*) hâkimliği için ise gereken minimum avukatlık tecrübesi beş yıldır¹²¹.

Amerika'da hâkimler atanma ya da seçilme yoluyla iş başına gelmekte ve bu süreçte siyasi faktörler rol oynayabilmektedir. Federal idari yargı hâkimleri devlet ku-

118. https://oscar.uscourts.gov/qualifications_salary_benefits (20.03.2016).

119. Sobel, Sylvan A.: *Law Clerk Handbook A Handbook for Law Clerks to Federal Judges*, Federal Judicial Center 2007, s. 1.

120. "HOW TO BECOME A JUDGE-2014", http://www.nycbar.org/pdf/report/become_a_judge.pdf (20.03.2016).

121. "HOW TO BECOME A JUDGE-2014", http://www.nycbar.org/pdf/report/become_a_judge.pdf (20.03.2016).

rumları tarafından atanmaktadır. Bu hâkimlerin Amerika Birleşik Devletleri Personel İşleri Başkanlığı (*U.S. Office of Personnel Management*) tarafından yapılan kapsamlı bir sınavda başarılı olmaları gerekmektedir.

Seçilmiş veya atanmış olan hâkimlerin bir eğitim sürecinden geçmeleri zorunludur. Bu eğitim Ulusal Eyalet Mahkemeleri Merkezi (*National Center for State Courts*) ve Amerikan Barolar Birliği (*American Bar Association*) tarafından verilmektedir. Çoğu eyalette görev başındaki hâkimlerin de sürekli eğitim programlarına dahil olmaları bir zorunluluktur.

Magistrate court (sulh mahkemesi) hâkimleri hariç olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 3. maddesine göre kurulan mahkemelerin hâkimlerinin tamamı Senatonun tavsiyesi ve onayı (*advice and consent*) ile Birleşik Devletler Başkanı tarafından atanmaktadır. Bu mahkemeler Amerikan Bölge Mahkemeleri, Amerikan İstinaf Mahkemeleri, Amerikan Yüksek Mahkemesi, Amerikan İddia Mahkemesi ve Uluslararası Ticaret Mahkemesidir. Sulh mahkemesi hâkimleri ise baroya kayıtlı olan hukukçular arasından, bölge mahkemesi hâkimleri tarafından atanmaktadır. Federal hâkimler istifa etmedikçe veya vatan hainliği, rüşvet ya da önemli bir suçlama nedeniyle Kongre tarafından görevden alınmadıkça ömür boyu görev yaparlar¹²².

Halen federal bölge mahkemeleri doksan dört bölgede kurulmuş olup bu mahkemeler tek hâkimden oluşmaktadır. Buralarda görev yapan hâkimlerin sayısı yaklaşık olarak 650'dir. Bölge mahkemesi hâkimleri Amerika Birleşik Devletleri Başkanı tarafından atanmaktadır. Ancak bu atamanın Senato tarafından onaylanması gereklidir. Federal bölge mahkemesi hâkimleri iyi davranışları süresince (*during good behavior*) görevlerine devam eder (USC, Tittle 28, Part I, Chapter 6, § 134). Bu mahkemelerde ayrıca bölge hâkimlerine yardımcı olması amacıyla tam zamanlı ve yarı zamanlı olmak üzere istihdam edilen sulh hâkimleri bulunmaktadır¹²³.

Eyalet mahkemeleri hâkimleri ise eyalet anayasaları ve kanunları uyarınca çeşitli şekillerde seçilirler. Eyalet mahkemesi hâkimlerinin çoğunluğu halk tarafından genel seçimle ya da eyalet valileri tarafından belirli bir süre için görev başına getirilirler. Genel seçimlerde aldıkları oy ile orantılı olarak görev süreleri uzatılabilir¹²⁴.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hâkim olabilmek için asgari bir yaş sınırı öngörülmektedir. Zira hâkim olabilmek için en az yedi yıl süren yükseköğrenimi takiben avukatlık sınavı aşamasını geçmek ve mahkeme türüne göre değişmekle birlikte beş ila on yıl arasında değişen avukatlık tecrübesine sahip olmak gerekmektedir. Do-

122. Balo, Yusuf Solmaz: "Amerika Birleşik Devletleri Mahkeme Teşkilatı" AÜHFED., Cilt: 61, Sayı: 3, (2012), s. 980.

123. Balo, s. 982.

124. Balo, s. 1002.

layısıyla Amerika'da hukukçuların otuz yaşından önce hâkim olmaları fiilen mümkün değildir. Ülkedeki hukuk eğitiminin, bir lisans eğitiminden sonra lisansüstü eğitim olarak verilmesi, hem öğrencilerin sahip oldukları hayat tecrübeleri sayesinde hukuk derslerini daha iyi anlayabilmesini sağlamakta hem de mezun olduklarında belirli bir öğünluk düzeyine zaten ulaşmış olmalarına imkan vermektedir.

Hâkim yardımcılığı bir meslek olarak Amerikan hukuk sisteminde bulunmaktadır. Zira hâkimlerin yanında onlara yardımcı olmak üzere, hukuk fakültesini iyi derece ile bitirmiş nispeten genç sayılan hukukçular bir veya iki yıl süreyle çalışmaktadır. *Law clerks* olarak ifade edilen bu yardımcıları yanlarında çalıştıkları hâkimin gözetiminde mesleki tecrübe kazanmaktadır. Süreli hâkim yardımcısı diyebileceğimiz bu kişilerin bu süreçte gösterdikleri başarı, kariyerleri bakımından belirleyici rol oynamakta, daha sonra iyi bir büroda avukatlık yapabilmelerine imkan vermektedir.

F- AVRUPA HÂKİM YARDIMCILIĞI YEŞİL KİTABI¹²⁵

Avrupa Hâkim Yardımcıları Birliği 2008 yılında Avrupa'da adli işbirliğini geliştirmek ve mahkemelerin halka yakınlığını ve etkinliğini artırmak üzere *Avrupa Hâkim Yardımcılığı Yeşil Kitabı*'ni hazırlamıştır. *Yeşil Kitap*, medeni yargılama alanındaki dava ve işler baz alınarak hazırlanmıştır. *Yeşil Kitap*, yeni bir meslek dalı olarak hâkim yardımcılığının kamuoyunda benimsenmesini, akademik alanda tartışılmasını ve yargı siyasetine ilişkin temel ajandaya girmesini sağlamaya hizmet edecektir.

Yeşil Kitap 2008 yılında hazırlanıp Avrupa Komisyonu'na ve Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu'na (*European Commission for the Efficiency of Justice—CEPEJ*)¹²⁶ sunulmuştur. *Yeşil Kitap*'in etkisiyle Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu 2010 yılı Avrupa Yargı Sistemi Raporu'nda, hâkimlik mesleğinin yanı sıra hâkim yardımcılığını da yargı teşkilatının bağımsız bir unsuru olarak takdim etmiştir¹²⁷. Avrupa ülkelerinde hâkimler tarafından yapılması gereken pek çok görev bulunmakta ve hâkimlerin çoğunluğu iş yükünün aşırılığında şikayet etmektedir. Hâkim yardımcılığı

125. İngilizce versiyonu için bkz. Green Paper for a European Rechtspfleger. <http://www.rechtspfleger.org/resources/files/en/Gruenbuch-englisch.pdf>; Almanca versiyonu için bkz. Grünbuch für einen Europäischen Rechtspfleger. <http://www.rechtspfleger.org/resources/files/de/Gruenbuch-deutsch.pdf> (20.05.2016)

126. Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kararı ile 2002 yılında teşkil edilmiştir. Bu Komisyonun temel hedefi üye devletlerde yargının etkinliğini ve işleyişini iyileştirmek ve Avrupa Konseyi tarafından bu amaçla hazırlanmış olan çeşitli sistemlerin işlevselliğini artırmaktır. 1950 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olan Türkiye kurulduğu günden bu güne Komisyon çalışmalarına aktif bir şekilde katılmaktadır. Bkz. <http://www.cepej.adalet.gov.tr/cepej-turkiye.php> (27.06.2016).

127. Avrupa Yargı Sistemleri: Adaletin Etkinliği ve Kalitesi, 2010 Basımı (2008 Verileriyle), s. 141. Bkz. <http://www.cepej.adalet.gov.tr/dosya/dokumanlar/2008-Yili-Verilerine-Dayali-Olarak-Hazirlanan-2010-Yili-Avrupa-Yargi-Sistemleri-Raporu.pdf> (27.06.2016).

kurumunun işler hale gelmesi durumunda hâkimlerin iş yükü azalacaktır. Her ülkenin kendi mevzuatındaki düzenlemeler çerçevesinde, belirlenen yargısal işlerde bağımsız ve tarafsız bir şekilde karar verme görevinin hâkim yardımcılara verilmesi tavsiye edilmektedir.

Avrupa Hâkim Yardımcıları Birliği 1967 yılında kurulmuştur. Birliğe halihazırda üye olan on altı ülke Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz, İspanya, Romanya, İsveç ve Hollanda'dır. Ayrıca Avrupa dışında olmakla birlikte Japonya, Mali, Fas ve Tunus'ta bulunan benzer mesleki örgütler de Avrupa Hâkim Yardımcılığı Birliği'ne dahildir. Birliği oluşturan mesleki örgütler yargısal ve/veya idari görevleri olan bürokrat diyebileceğimiz kamu görevlileri tarafından teşkil edilmiştir.

Hâkim yardımcılığı, bir meslek olarak işlerliği mümkün görülen ülkelerde, yargının daha etkin işlenmesini sağlayacak önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Yargının daha etkin bir şekilde işlenmesiyle birlikte yargılamalar makul sürede tamamlanabilecektir. Bu suretle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen unsurlarından birisi makul sürede yargılanma olan adil yargılanma hakkının gerçekleştirilmesine hizmet edilmiş olacaktır. *Yeşil Kitap*'ta, diğer Avrupa Birliği (AB) üye devletlerinin adalet bakanlarına kendi ulusal yargı sistemlerinde hâkim yardımcılığı fikrini geliştirmeleri tavsiye edilmektedir.

Hâkim yardımcıları adli işleri bağımsız bir şekilde kendi başlarına yürüten ve karara bağlayan, hâkimler gibi üst seviyede yer alan adli kamu görevlileridir. Zira bu göreve atanmış olmak en az üç yıllık kalifiye bir hukuk eğitimi almayı gerektirir. Ancak bu eğitim üye ülkelerde büyük farklılıklar göstermektedir. Bu çerçevede *Yeşil Kitap*'ta, AB'de homojen bir hâkim yardımcılığı meslek imajı yaratılabilmesi için bu husustaki eğitimin üye ülkeler arasında uyumlu hale getirilmesi tavsiye edilmektedir.

Ayrıca yargısal görevlerin yanı sıra mahkemeye ilişkin idari görevleri de bağımsız ve kendi başına görmesi ve karara bağlaması için hâkim yardımcısına verilmesi önerilmektedir. Hâkim yardımcısı yargı teşkilatında objektif bağımsız bir organ olup kararlarında sadece hukuka ve adalete bağlıdır.

Hâkim yardımcılarının görev alanları çok çeşitlidir ve her zaman mahkemelere göre sınıflandırılmış değildir. Bu sebeple hâkim yardımcılarının görev alanının ilişkin olduğu kuruma göre uyumlu hale getirilmesi gereklidir. Hâkim yardımcılığının Avrupa'da yaygın ve yeknesak bir kurum olarak gelişebilmesi için görev alanlarında uyumlaştırma önem taşımaktadır.

Yeşil Kitap'ta, Avrupa Hâkim Yardımcıları Birliği üyesi on üç ülkede hâkim yardımcılarının görev alanını gösteren aşağıdaki çizelge yer almaktadır.

TABLO 1. HÂKİM YARDIMCILARININ GÖREV ALANLARI													
	Belçika	Danimarka	Almanya	Estonya	Fransa	İtalya	Lüksemburg	Hollanda	Norveç	Avusturya	Polonya	İspanya	Romanya
													
ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİ													
Aile Hukuku ve Vesayet Hukuku	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	-	+/-	-
Veraset Hukuku	-	-	+		+	+	-	-	+	+	+	+	-
Tapu Hukuku	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Ticaret Sicili	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+	-
Nüfus (Kimlik) Hizmetleri		+	+	-	-	-	-	-	-		-	-	-
Mühürleme Suretiyle Mülkiyetin Korunması	-	-	+	-	-	+	+	-	-		-	-	-
Seçme Yetkisi Verme	-	-	-	-	+	-		-	-		-	-	-
Vatandaşlık Verme	-	-	-	-	+	-	-	-	-		-	-	-
CEZA DAVALARI													
Ceza Hükümlerinin İnfazı	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+/-	-
Para Cezalarının Ertelemesi ve Taksitlendirilmesi	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Adli Kovuşturma	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
HUKUK DAVALARI													
İlamsız İcra Takibi	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	-	+/-	-
Taşınmazların Cebri İcra Yoluyla Paraya Çevrilmesi	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-
Aciz Usulü	-	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+/-	-
Yargılama Giderlerinin Hesaplanması	-	-	+	-	+	-	-	-	+	+	+	+	-
Paylaştırma Usulü	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cebri İcra	-	+	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+/-	-
Tanıkların Dinlenmesi, Karşılıklı Hukuki Yardım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Adli Yardım	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Bilirkişiliğe İlişkin Meseleler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Eski Hale İade (Restitutio in Integrum)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
İDARİ İŞLER													
Mahkeme Müdürü, Bölüm Şefi	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	-
Personel Şefi		+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	-	-
Mahkeme Kasası Şefi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-
Evrak ve Disiplin İşleri Şefi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-
Tayin ve Terfi İşleri Amiri	+	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-
Bütçe Tahmini	-	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	-	-
Denetim, Fon Sağlama, Bütçe Fonlarının Tahsisi	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	-	-
Bina Yönetimi	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-
Çekişmesiz Yargı İşleri, Hukuk Davaları ve Ceza Davaları Dışında Diğer Yargısal Görevler	-	+	+	+	-		-	+	+	-	+	-	-
Diğer İdari Görevler	-	-	+	-	-		-	-	-	-	-	-	+
Yargısal Görev Verilmesine İlişkin Projeler/Tasarılar	-	-	-	-	+		-	+	-	-	-		+
İdari Görev Verilmesine İlişkin Projeler/Tasarılar	-	-	-	-	-		-	+	-	-	-		+

Çizelge incelendiğinde Almanya ve Avusturya'da hâkim yardımcılarının yargı teşkilatında oldukça etkin bir görev aldıkları, pek çok alanda faaliyet gösterdikleri tespit edilmektedir. Diğer taraftan çekişmesiz yargı işlerinde Romanya ve Lüksemburg hariç diğer tüm ülkelerde hâkim yardımcılarını önemli bir görev alanına sahiptir. Hukuk davalarındaki görevleri ise sınırlı olup daha ziyade icra hukukuna ilişkindir. Ceza yargılamasında oldukça dar kapsamlı görevler icra etmekle birlikte cezaların infazına ilişkin çeşitli işleri görmektedirler. Ancak Romanya hariç tüm ülkelerde mahkemenin idaresine ilişkin olarak personel, evrak, bütçe ve disiplin gibi pek çok alanda görevli olan amirin hâkim yardımcısı olduğu tespit edilmektedir. Romanya'da yargı teşkilatındaki reform çalışmaları çerçevesinde mahkeme idaresine ilişkin olarak bir proje yürütülmesi kabul edilmiştir¹²⁸.

Hâkim yardımcılarını kendilerine verilen yetkilerine bağlı olarak değişmekle birlikte orta veya üst düzey kamu görevlisidirler. Avusturya, Belçika, Danimarka, Estonya, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya ve Romanya'da hukuki statüleri bir kanun ile ayrıca düzenlenmiştir. Keza görevlerini yerine getirirken bağımsız oldukları, Avusturya'da Anayasa'da yer alan açık bir hükümlerle; Almanya, Danimarka ve İspanya'da ise kanun hükmü ile garanti altına alınmıştır.

Görüldüğü üzere Avrupa'da çok sayıda ülkede hâkimlerin iş yükünün azaltılarak yargının daha etkin bir şekilde çalışmasının sağlanması ve yargılamaların makul sürede tamamlanması amacıyla hâkim yardımcılığı kurumu yargı teşkilatının bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Mahkemede hâkim ile yazı işleri personeli arasında bir konumda bulunan hâkim yardımcılarını, hâkimlerin başta idari işleri olmak üzere bir kısım yargısal işlerini devralmıştır. Özellikle idari faaliyete daha yakın nitelikteki çekişmesiz yargı işleri hâkim yardımcılarına devredilerek hâkimlerin yargı erkinin temel görev alanını oluşturan çekişmeli yargı işlerine yani davalara daha fazla vakit ayırmaları sağlanmıştır. Ayrıca dava dosyalarının tahkikata uygun hale getirilmesinde de hâkim yardımcılarını görevler verilmiştir. Yargıda zaman yönetiminin sağlanarak makul sürede yargılanma hakkı başta olmak üzere adil yargılama hakkının temini amaçlanmıştır. Ayrıca Avrupa Hâkim Yardımcıları Birliği, *Yeşil Kitap*'ın devamı niteliğindeki Beyaz Kitap'ı yayımlamak üzere çalışmalarını sürdürmektedir. Beyaz Kitap'ta hâkim yardımcılığı kurumunu Avrupa ülkelerinde yaygınlaştırmak ve görev alanının çerçevesini çizmek üzere somut öneriler sunulacaktır¹²⁹.

128. http://www.cdep.ro/docs_comisii/IE/CPM15_reforma_justitie_EN.pdf (27.06.2016).

129. <http://www.rechtspfleger.org/news-detail-223.html> (27.06.2016).

4. TÜRKİYE'DE HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ

A- GENEL OLARAK HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ

Türkiye'de hâkimlik mesleğine giriş üç yargı çeşidi bakımından ayrı ayrı incelenebilir. Adli yargı ve idari yargı hâkimliğine giriş aynı kanunda düzenlenmiştir. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda adli yargı ve idari yargı hâkimliğine girişte birkaç farklılık dışında benzer şartlar öngörülmüştür. Askeri yargı hâkimliğine giriş şartları ise 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Türkiye'de hâkimlik ve savcılık meslekleri ayrı kanunlarda değil Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ayrıca hâkimlik ve savcılık mesleklerine giriş için farklı sınavlar yapılmamaktadır. Ortak bir sınavdan sonra başarılı olanlar arasında, adaylık döneminde Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 10. maddesine göre hâkimlik ve savcılık ayrımı yapılmaktadır. Buna göre, "Adli yargı adaylarından; meslek öncesi eğitimlerinin altı ayını, avukatlık mesleğinden adaylığa geçenlerden meslek öncesi eğitimlerinin üç ayını tamamlayanlar, adli yargı teşkilâtının ihtiyaç durumu ile 11. madde gereğince doldurulan belge ve raporlar esas alınarak, imkânlar ölçüsünde kendi istekleri göz önünde bulundurulmak ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun da görüşü alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığınca hâkimliğe veya Cumhuriyet savcılığına atanacak şekilde ayrılırlar. Türkiye Adalet Akademisi, son eğitim döneminde öğretilen konuları bu ayrımı esas alarak belirler."

1. Adli Yargı ve İdari Yargı Hâkimlik Mesleğine Giriş

Adli ve idari yargı hâkimi olarak atanabilmek için meslek öncesi eğitim sonunda yapılan yazılı ve sözlü sınavda başarılı olmak ile Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda ön-

görülen şartları tamamlamış olmak gerekir. Hâkim adayı olarak atanabilmek için ise Hâkimler ve Savcılar Kanunu madde 8’de belirtilen şartları taşımak gerekir. “Adayların nitelikleri” başlıklı bu hüküm şu şekildedir:

Madde 8 – Adaylığa atanabilmek için:

- a) Türk vatandaşı olmak,
 b) (Değişik: 3/6/2011-KHK-643/12 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi’nin 14/2/2013 tarihli ve E:2011/89, K:2013/29 sayılı Kararı ile.; Yeniden düzenleme: 2/12/2014-6572/28 md.) Giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla otuzbeş yaşını doldurmamış olmak.

- c) Adli yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’deki hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak,

(Değişik ikinci paragraf: 22/12/2005 - 5435/1 md) İdarî yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini geçmemek üzere ihtiyaç oranında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak,

- d) Kamu haklarından yasaklı olmamak,
 e) (Mülga: 22/12/2005 - 5435/43 md.)
 f) Askerlik durumu itibarıyla askerlikle ilgisi bulunmamak veya muvazzaflık hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedeğe geçirilmiş olmak,
 g) Hâkimlik ve savcılık görevlerini sürekli olarak yurdun her yerinde yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya engelliliği, alışılmışın dışında çevrenin yadırgayacağı şekilde konuşma ve organlarının hareketini kontrol zorluğu çekmek gibi engeli bulunmamak,
 h) (Değişik: 11/9/1987 – KHK 276/3 md.; Aynen Kabul: 24/2/1988-3409/3 md.) Taksirli suçlar hariç olmak üzere, (...) üç aydan fazla hapis veya affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak veya bu suçlardan veya taksirli suçlar hariç olmak üzere üç aydan fazla hürriyeti bağ-

layıcı cezayı gerektiren bir fiilden dolayı soruşturma veya kovuşturma altında olmamak.

- ı) Yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermek,
- j) Hâkimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak,
- k) (Ek: 1/12/2007-5720/1 md.) Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için; yukarıdaki (ı) bendi hariç diğer şartları taşımakla birlikte, mesleklerinde fiilen en az üç yıl çalışmış, giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla kırkbeş yaşını doldurmamış ve kendi aralarında yapılacak olan yazılı yarışma sınavında ve mülakatta başarılı olmak, şarttır.

Adli yargı ve idari yargı hâkimliğine girişte temel fark mezun olunması gereken fakülteye ilişkindir. Adli yargı hâkimliği sınavına sadece hukuk fakültesi mezunları girebilir. Buna karşılık idari yargı hâkimlik sınavına hukuk fakültesinden mezun olanların yanı sıra her dönemde alınacak aday sayısının yüzde 20'sini geçmemek üzere ihtiyaç oranında hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenimini tamamlamış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olanlar da girebilir. Bu farklılık idari yargıdaki uyumsuzlukların nitelikleri bakımından kabul edilebilir olmakla birlikte bu fakültelerde okunması gereken hukuk dersleri ile ilgili açık bir düzenleme getirmediği için eleştirilmektedir¹³⁰.

Adli ve idari yargı hâkim adaylığına giriş için iki ayrı sınav türü öngörülmektedir. Fakülte mezunları ve avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için ayrı yazılı yarışma sınavları ve mülakatları yapılmaktadır. Bu husustaki düzenlemenin gerekçesi şu şekildedir: “Bu durumda olanların diğer adaylarla arasında eşitsizliğe sebebiyet verilmemesi ve objektif bir kriter konulması amacıyla kendi aralarında yazılı yarışma sınavı ve mülakat yapılması öngörülmüştür”¹³¹. Ancak sonuçta aynı adaylık döneminden geçecek kişileri farklı sınavlara tabi tutmanın herhangi bir gereği bulunmadığı yönünde eleştiriler yapılmaktadır¹³².

Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için mesleklerinde fiilen en az üç yıl çalışmış olma şartı aranmaktadır. 02.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Ka-

130. Altundış, Mehmet: “5435 ve 5720 Sayılı Kanun Değişiklikleriyle Birlikte İdari Yargı Hâkim Adaylığına Girişte Aranan Öğrenim Koşuluna İlişkin Bir Değerlendirme”, ABD., 2011/2. s. 286; Avcı, Mustafa: “Adli, İdari ve Askeri Hâkimliğe ve Savcılığa Alınmaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, AÜHFĐ., Cilt: 61, Sayı: 3, (2012), s. 894.

131. 5720 sayılı Kanun ile 2802 sayılı Kanun'un 8. maddesine eklenen “k” bendinin gerekçesi, bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0063.pdf> (E. T. 24.02.2016)

132. Avcı, s. 902.

nun’un 28. maddesiyle daha evvel beş yıl olan avukatlık mesleğinde fiilen çalışmış olma şartı üç yıla indirilmiştir¹³³. Başvuranların fiilen üç yıl avukatlık yaptığını tespit etmek amacıyla;

- a- Fiilen avukatlık yaptığı tarihleri gösteren kayıtlı olduğu barodan alınacak baro yönetim kurulu kararının aslını,
- b- Kamu kurum ve kuruluşlarında avukatlık hizmetleri sınıfında veya sözleşmeli olarak görev yapan avukatlar ile avukatlık ruhsatnamesine sahip hukuk müşavirleri için;
- ba) Avukatlık ruhsatnamesinin noterden onaylı örneğini,
- bb) Avukat veya hukuk müşaviri olarak görev yaptığı süreleri gösteren ilgili kurumdan alınacak hizmet belgesinin aslını,

Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü Hâkim Adaylığı Şube Müdürlüğü’ne veya buldukları yer Cumhuriyet başsavcılıklarına vermeleri gerekmektedir¹³⁴.

Baroya kayıtlı olmak fiilen avukatlık yapıldığının göstergesi değildir. Baroya kayıtlı olduğu halde tek bir dava için vekaletname almamış avukatlar bulunabilmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlamış avukatlar bakımından bu durum çok olasıdır. Diğer taraftan pek çok davada fiilen dilekçe yazmış ve dosya hazırlamış olmakla birlikte dilekçelerde imzası ve/veya o davada vekaletnamesi bulunmayan avukatlar da olabilir. Bu sebeplerle avukatlık mesleğinden geçişlerde mesleki tecrübenin edinilmesi bakımından süre şartının beş yıl olmasında fayda vardır.

Adli ve idari yargıda hâkim ve savcı adaylığına atananların meslek öncesi eğitim süresi iki yıldır. Bu süre hazırlık eğitimi, staj dönemi ve son eğitim dönemi olmak üzere üç dönemi kapsar. Hazırlık eğitiminin amacı yükseköğretimde elde edilen bilgilerden meslek ile ilgili olanların genel olarak tekrarı, hâkimlik ve savcılık mesleğinin tanıtılması, daha sonra yapılacak staj ve son eğitim dönemi için gerekli bilgilerin

133. Aslında bu süre Kanun teklifinde iki yıl olarak önerilmiştir. “Avukatlık mesleğinden hâkim ve savcı adaylığına geçmek isteyenler için mesleklerinde fiilen en az beş yıl çalışmış olma koşulunun iki yıla düşürülmesi, adaylığa geçene uygulanan usul incelendiğinde herhangi bir sakınca doğurmamaktadır. Şöyle ki; Hâkimler ve Savcılar Kanununun adli ve idari yargı hâkim ve savcı adaylarının niteliklerini düzenleyen 8. maddesinde adli ve idari yargı adaylarının yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermesi gerektiği düzenlenmektedir. Aynı maddede avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler bakımında da kendi aralarında yapılacak olan yazılı yarışma sınavında ve mülakatta başarılı olmak şartları aranmaktadır. Dolayısıyla hem avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler –kendi aralarında yapılmasının sonuca herhangi bir etkisi olmamakla beraber– hem de diğerleri bakımından yazılı yarışma sınavında ve mülakatta başarılı olmak şartları arandığından avukatlık mesleğinden geçmek isteyen adaylar bakımından mesleklerinde fiilen en az beş yıl çalışmış olma şartı uzun bir süre olarak telakki edilmiş ve iki yıllık süre yerinde görülmüştür.” Bkz. Alt Komisyon Raporu, s. 40. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss655.pdf> (E.T. 25.02.2016).

Muhalefet Partileri ise buna itiraz etmişlerdir: “Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için mesleklerinde fiilen en az beş yıl çalışmış olma koşulunun kısaltılmaması gerekir. Zira beş yıl olarak uygulanan bu süre avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenlerin temayüz edebilmeleri için daha uygundur.” s. 55. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss655.pdf> (E.T. 25.02.2016).

134. Bkz. http://www.pgm.adalet.gov.tr/duyuru/2015/mart/adalet_hâkim_snv_ilan.htm (E.T. 25.02.2016)

verilmesidir. Hazırlık eğitiminden sonra yapılan genel stajda adli yargı hâkim ve savcı adayları ağır ceza, asliye ceza, asliye hukuk, sulh hukuk ve icra mahkemelerinde; görev stajında ise hâkimliğe atanacaklar asliye hukuk, sulh hukuk, ağır ceza, asliye ceza mahkemelerinde; cumhuriyet savcılığına atanacaklar ağır ceza, asliye ceza mahkemelerinde görevlendirilirler. İdari yargı hâkim adayları stajlarını Danıştay'da, idare ve vergi mahkemelerinde, bölge idare mahkemelerinde geçirirler. Stajın tamamlanmasından sonra gelen son eğitim döneminin amacı adayların hâkimlik ve savcılık mesleğine geçişini sağlamak, hazırlık eğitimi ve staj dönemlerinde elde ettikleri bilgileri davaların çözümünde kullanabilme yeteneğini kazandırmaktır.

2. Askeri Hâkimlik Mesleğine Giriş

Askeri hâkim ihtiyacının karşılanması amacıyla çeşitli kaynaklardan¹³⁵ hâkim alımı yapılmaktadır. Hukuk fakültelerini bitirmiş ve yedek subay okuluna girişlerinde düzeltilmemiş nüfus kayıtlarına göre lisans ve yüksek lisans öğrenimi yapmış olanlar için otuz, doktora öğrenimini tamamlamış olanlar için otuz beş yaşından büyük olmayan yedek subaylar ile Askeri Hâkimler Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinde belirtilen subaylar ve hukuk fakültelerini bitirmiş ve düzeltilmemiş nüfus kayıtlarına göre lisans ve yüksek lisans öğrenimi yapmış olanlar için otuz, doktora öğrenimini tamamlamış olanlar için otuz beş yaşından büyük olmayan bayanlar ile aynı durumda olan ve henüz askerliğini yapmamış erkeklerden istekli olanlar, Milli Savunma Bakanlığı tarafından yapılan sınavla alınırlar. Sınavı kazananlardan askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olanlar terhis edilir. 2. maddenin 1. fıkrasının (D) bendinde belirtilen subaylar hariç sınavı kazananlardan, adaylık öncesi intibak eğitimini başarı ile tamamlayanlar muvazzaf subaylığa atanarak askeri hâkim adaylığına geçirilirler. Adaylık süresi bir yıldır.

135. 357 Sayılı Askeri Hâkimler Kanunu m. 2: "Askeri hâkim ve askeri savcı ihtiyacı aşağıda belirtilen kaynaklardan sağlanır:

A) Muvazzaf subay olan isteklilerden, üniversitelerce aranıyorsa, hukuk fakültelerine giriş sınavlarını veya testlerini kazananlardan bu fakülterele gönderilip öğrenimlerini başarı ile bitirenler,

B) Askeri liseleri bitirerek harb okullarına kabul olunan isteklilerden, üniversitelerce aranıyorsa, hukuk fakültelerinin giriş sınavlarını veya testlerini kazananlardan bu fakülterele gönderilip öğrenimlerini başarı ile bitirenler,

C) Kitada başarı göstermiş ve bir hukuk fakültesi bitirmiş bulunan yedek subaylardan askerlik görevleri sırasında istemde bulunanlar.

D) (Ek: 19/1/1981 - 2372/1 md.; Değişik: 1/6/2005 - 5359/1 md.) Harp okulu mezunu ya da en az dört yıllık fakülte veya yüksekokulu Türk Silâhlı Kuvvetleri nam ve hesabına okuyarak muvazzaf subay nasbedilenlerden veya 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu hükümlerine göre dış kaynaktan muvazzaf subay nasbedilenlerden hukuk fakültesi mezunu üsteğmen rütbesinde veya yüzbaşı rütbesinin ilk üç yılında bulunanlar. Bu subayların taşımaları gereken diğer özel şartlar yönetmelikle belirlenir.

E) (Ek: 22/9/1983 - 2894/1 md.; Değişik: 1/6/2005 - 5359/1 md.) Kendi hesabına hukuk fakültesini bitiren bayanlar ile aynı durumda olan (...) (2) erkek vatandaşlardan istemde bulunanlar.

F) (Ek: 24/5/1989 - 3562/1 md.) Liseleri bitirerek hukuk fakültelerine devam hakkını kazanmış olanlar ile hukuk fakültelerinde okudukları sınıfı başarı ile geçenlerden lüzum ve ihtiyaç duyulduğunda askeri öğrenciliğe kabul edilip, öğrenimlerini tamamlayanlar.

(Değişik: 19/1/1981 - 2372/1 md.) Bu kaynaklardan faydalanmaya ilişkin şekil ve esaslar, Genelkurmay Başkanlığının teklifi üzerine, Milli Savunma Bakanlığınca tespit olunur."

Ancak zorunluluk hallerinde adaylık süresi üç aya kadar indirilebilir. Askeri hâkimlikte staj süresi adli ve idari yargı hâkimliğinden daha kısadır. Bunun sebebi askeri yargıda adli ve idari yargıdan farklı olarak ihtisas mahkemelerinin bulunmaması olabilir.

Askeri hâkim adaylığında başarı gösterenler, adaylık süresince saptanan istidatları ve kendi dilekleri de göz önünde tutularak askeri hâkim yardımcılığı veya askeri savcı yardımcılığı görevlerinden birine atanırlar. Askeri hâkim ve askeri savcı yardımcılıkları görevlerinde bekleme süresi üç yıldır. Bu süre sonunda yeterli görülenler askeri hâkimliğe geçirilirler.

Askeri yargıda ayrı bir hâkim yardımcılığı kurumu bulunmaktadır. Askeri Hâkimler Kanunu'nun 11. maddesine göre, "Askeri hâkim ve askeri savcı yardımcılıkları görevlerinde bekleme süresi üç yıldır. Bu süre sonunda yeterli görülenler askeri hâkimliğe geçirilirler. Yeterli görülmeyenlerden; Askeri Hâkimler Kanunu'nun 10. maddesinin (A) bendi kapsamına girenler eski sınıfına iade edilirler. (B) bendi kapsamına girenler, yardımcılıkta bir yıl daha denenirler. Bu süre sonunda da yeterli gösteremeyenler, Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç görülen sınıflara geçirilirler. Türk Silahlı Kuvvetlerinde hizmet ihtiyacı görülmeyenlerin, Milli Savunma Bakanlığınca Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkileri kesilir. Bunlara hizmet süresince ödenen aylık, ödenek ve tazminatlar hariç, Devletçe yapılan diğer masraflar kanuni faizleri ile birlikte kendilerinden tahsil olunur." Anılan hükümde askeri hâkim yardımcılarının ayrı bir görev tanımının yapılmadığı görülmektedir. Uygulamada askeri hâkim yardımcılarının askeri hâkimlerle beraber aynı işi yaptıkları, aralarında görev alanı açısından fark bulunmadığı görülmektedir. Bu açıdan askeri yargıda mevzuatta bulunan hâkim yardımcılığı, askeri hâkimlikten farklı bir uygulaması bulunmadığı için adli ve idari yargı için yol gösterici nitelik taşımamaktadır.

B- HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ YAŞI

Hem sivil hem de askeri hâkimlik için mesleğe girişte aranan yaş sınırları üst sınır olup alt sınır bulunmamaktadır¹³⁶. Kanun'da belirtilen yaşın üzerindeki kişilerin hâkim adaylığına ilişkin sınavlara girmesi mümkün değildir. Buna karşılık mesleğe başlama ile ilişkin bir alt yaş sınırı bulunmamaktadır. Gerekli lisans derecesi alanlar üst sınırı geçmemek şartıyla¹³⁷, kaç yaşında olursa olsunlar mesleğe başlayabilirler.

136. Mesleğe girişle ilişkin olmamakla birlikte, aile mahkemesi hâkimlerinin atanmasında otuz yaşını doldurmuş olmak bir tercih sebebi olarak Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Kanunu'nun 3. maddesinde düzenlenmiştir. "Aile mahkemeleri hâkimlerinin nitelikleri ve atanmaları: Madde 3- Aile mahkemelerine, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihan evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır."

137. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Memuriyete girişte yaş" başlıklı 40. maddesi uyarınca, "Genel olarak 18 yaşını tamamlayanlar Devlet memuru olabilirler."

Adli ve idari yargıda, lisans mezunları giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla otuz beş yaşını doldurmamış olma şartı aranmaktadır. Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için ise giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla kırk beş yaşını doldurmamış olma şartı aranmaktadır. Avukatlık mesleğinden hâkim adaylığına geçmek isteyenler için yaş sınırının kırk beş olmasının gerekçesi daha fazla kişinin sınav başvurusu yapabilmesini sağlamaktır¹³⁸.

Askeri yargıda hâkimlik sınavına girişte aranan yaş kriterleri adli yargıdan farklıdır. Buna göre lisans ve yüksek lisans öğrenimi yapmış olanlardan otuz, doktora öğrenimini tamamlamış olanlardan ise otuz beş yaşından büyük olmayanlar sınava girebilirler. Askeri yargıda üst sınır daha da aşağı çekilmiştir.

Bu şartlar inceliginde hâkim adaylarının hukuk fakültesi mezunu olmalarının şart olduğu görülmektedir. On sekiz yaşında hukuk fakültesine başlayan bir öğrenci dört yılda fakülteyi bitirirse yirmi iki yaşında hâkim adaylığı için açılan sınava girebilecektir. Yirmi iki yaşında hâkim adaylığı sınavını kazanan aday, iki yıl süren “meslek öncesi eğitimden”¹³⁹ sonra sadece yirmi dört yaşında hâkim olarak atanabilecektir.

Meslek öncesi eğitimin hedefleri, Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adayları İle İdarî Yargı Hâkim Adaylarının Meslek Öncesi Hazırlık ve Son Dönem Eğitimlerinin Yapıtılmasına Dair Yönetmelik'in¹⁴⁰ 5. maddesinde şu şekilde sayılmıştır:

- a) Adaylara hâkimlik ve savcılık mesleğinin gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandırarak adayların bunu davranış haline getirmelerini sağlamak
- b) Adayları mesleğin gerektirdiği tarafsızlık, onur ve adalet anlayışına sahip kişiler olarak yetiştirerek hâkimlik ve savcılık mesleğine hazırlamak

138. “Dava dilekçesinde, avukatlıktan hâkimlik ve savcılık adaylığına geçme yaşının otuzbeşten kırkbeşe çıkarılmasını öngören kuralın kamu yararı dışında siyasi ve güncel nedenleri bulunduğu belirtilerek, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 6., 7., 87. ve 91. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Hukuk devletinde yasaların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Kanun koyucu, Anayasa'ya aykırı olmamak kaydıyla her türlü düzenlemeyi yapma yetkisine sahip olup, düzenlemenin kamu yararına uygun olup olmadığının belirlenerek takdir edilmesi yasama organına aittir. Anayasa'ya uygunluk denetiminde, kanun koyucunun kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil, incelenen kuralın kamu yararı dışında belli bireylerin ya da grupların çıkarları gözetilerek yasalaştırılmış olup olmadığının incelenilebileceği açıktır. Hâkim ve savcı sayısının yetersizliği karşısında, bu açığı kapatmak amacıyla avukatlıktan hâkimlik ve savcılık mesleğine geçmek için üst yaş sınırının otuzbeşden kırkbeşe çıkarılmasının temel nedeninin daha fazla kişinin başvurusuna olanak tanımak olduğu anlaşılmaktadır. Hâkim ve savcı açığının ne şekilde kapatılacağını belirlemek bir yerindelik sorunu olup, yasama organı alternatif yöntemlerden uygun gördüğünü tercih etme yetkisine sahiptir. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.” Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 2011/113, Karar Sayısı: 2012/108, bkz. RG. T. 1.1.2013, S. 28515.

139. Türkiye Adale Akademi Kanunu madde 28 uyarınca, adli ve idarî yargıda hâkim ve savcı adaylığına atanların meslek öncesi eğitim süresi iki yıldır. Bu süre, hazırlık eğitimi, staj dönemi ve son eğitim dönemi olmak üzere üç dönemi kapsar.

140. RG. T. 12.03.2016, S. 29651.

- c) Adaylara yükseköğretimde edindikleri bilgileri uygulamaya aktarıp karşılaştırmalı hukuktan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından da yararlanarak, hukuki uyumsuzlukları yorumlayıp çözüm üretmelerinin esas ve yöntemlerini göstermek
- ç) Adayların hukukun temel kavram ve ilkelerine ilişkin bilgilerini geliştirmek
- d) Adaylara adli yazışma kuralları ile karar metinlerinin yazımına ilişkin esas ve usulleri öğretmek
- e) Adayların mesleki konular dışındaki bilgi ve görgülerinin artırılmasını sağlamak
- f) Adayların insan haklarına bağlı, hak ve adalet duygusuna sahip kişiler olarak yetişmelerini sağlamak
- g) Adayların meslek etiğini kazanmalarını sağlamak
- ğ) Adayları toplumun güven ve saygısını kazanacak kişiler olarak yetiştirmek
- h) Adaylara çalışma disiplinine uyma alışkanlığını kazandırmak ve adayların yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmak¹⁴¹

İki yıllık bir eğitimle bu hedeflere ulaşabilmek ve yirmi iki yaşında bir gence sayılan özellikleri kazandırmak oldukça güçtür. Keza bu özelliklerin bir kısmı kişiye eğitimle de verilemez.

Hâkim adaylarının hâkimlik sınavını kazandıktan sonra geçirdikleri staj döneminin verimli olmadığı, bunun da çok çeşitli sebeplere dayandığı mütalaa edilmektedir¹⁴². Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün 2010/01 nolu Hâkim Adaylığı Sürecinin İrdelenerek Bu Sürecin Daha Verimli ve Etkin Hale Getirilmesi İçin İcap Eden Değişikliklerin Tespitine İlişkin İnceleme Raporu'nda hâkimlik mesleğine giriş yaşı ile ilgili olarak şu tespitler yapılmıştır:

“Özellikle hâkimlik mesleğinin lâyıkıyla yapılabilmesi için ilgilinin kişilik ve karakterinin oturmuş olması, belirli düzeyde hayat tecrübesinin bulunması gerektiği, bunun da yaşla doğrudan ilgisi olduğu, ülkemizdeki kadar genç yaşlarda hâkim olabilmek imkanının örneklerine diğer gelişmiş ülkelerde pek rastlanılmadığı gibi tarafımızca da haklı görülen eleştiriler yapılmakta olup, bu durumun mevzuatta adaylığa başvuru için üst yaş sınırı belirlenmiş olmasına karşın alt yaş sınırı öngörülmemiş olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.”

141. Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adayları İle İdari Yargı Hâkim Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimlerinin Yapıtılmasının Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmelik'in 1. maddesi.

142. Rüzgaresen, s. 256; ayrıca bkz. Hâkim Adaylığı Sürecinin İrdelenerek Bu Sürecin Daha Verimli ve Etkin Hale Getirilmesi İçin İcap Eden Değişikliklerin Tespitine İlişkin İnceleme Raporu. http://www.icdenetim.adalet.gov.tr/raporlar/yayinlanan_rapor/2010-1.pdf (01.07.2016).

Bu tespite ilişkin olarak ise getirilen öneriler şu şekildedir:

“Ülkemizde çok genç yaşta hâkim olunabildiği, bunun da yukarıda da değinildiği üzere bir takım mahsurları bulunduğu yönündeki yaygın kanaat ile diğer ülkelerdeki uygulamalar dikkate alınıp hâkim/savcı adaylığı sınavına başvuru şartı olarak makul bir alt yaş sınırı getirilebilir. Bunun yapılması ile anılan sakıncaların giderilmesi yanında ilaveten askerlik, yüksek lisans, yabancı dil öğrenme ve benzeri gibi daha sonraki süreçlerde sorun olan konuların bu dönemde halledilebilmesi imkânı da sağlanabilecektir. Eğer bu mümkün olmayacaksa, mutlaka YÖK ile iş birliği yapılarak üniversitelerde hukuk eğitiminin süresi 5-6 yıla çıkartılmalı, uygulamaya yönelik eğitim müfredatının geliştirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca hâkim/savcı adaylığı sınavına başvuracaklar için avukatlık stajının adliye kısmını tamamlama şartı getirilebilir. Bu yapılacak olursa verimsiz geçtiği müşahede edilen genel staj süresinin kısaltılması da mümkün olabilecektir.”¹⁴³

Ülkemizdeki hâkim açığı sebebiyle iki yıllık staj süresi tamamlanmadan adayların atamalarının yapılması zarureti ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin bir sonucu olarak Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 2. Dairesi, 541’i ilk derece idari yargıda ve 2.204’ü ilk derece adli yargıda olmak üzere toplam 2.745 hâkimin açığa alınmasına karar vermiştir. Sonrasında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 24.8.2016 tarihinde aldığı bir kararla toplam 2.847 hâkim ve Cumhuriyet savcısını FETÖ/PDY örgütü ile irtibat ve iltisakları bulunduğu gerekçesiyle meslekten ihraç etmiştir¹⁴⁴. Bu durumdan kaynaklanan boşluğun doldurulması amacıyla stajı devam eden hâkim adaylarının yazılı ve sözlü sınavlara tabi tutularak bu sınavlardan alacakları sonuca göre atanmaları öngörülmüştür.

23.07.2016 tarih ve 29779 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmündeki Kararname'nin 3/2. maddesi uyarınca; “Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayı olarak görev yapanlar, adaylıkta geçirdikleri süreye bakılmaksızın Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca mesleğe kabul edilmeleri halinde, hâkimlik ve savcılık mesleğine atanabilirler” hükmüne yer verilmiştir. Türkiye Adalet Akademisi tarafından, önce yazılı sınava daha sonra mülakata tabi tutulan “5.110” hâkim ve savcı adayının, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından mesleğe kabul edilerek göreve başlamaları söz konusudur¹⁴⁵. Olağanüstü halin doğurduğu zorunluluk sonucu atanan genç

143. http://www.icdenetim.adalet.gov.tr/raporlar/yayinlanan_rapor/2010-1.pdf (01.07.2016).

144. HSYK Kararının gerekçesi için bkz. http://www.hsyk.gov.tr/DuyuruOku/889_hakimler-ve-savcilar-yuksek-kurulu-genel-kurulunun-24082016-tarihli-ve-201642.aspx (26.08.2016).

145. <http://www.cnnturk.com/turkiye/agustosta-5-bin-yeni-hakim-ve-savci-goreve-basliyor> (26.07.2016).

hâkim ve savcı adaylarının yargı teşkilatında görevlerini ifa ederken büyük güçlükler yaşaması kaçınılmazdır. Gelecek yıllarda bu güçlüğü hafifletmek amacıyla hâkim yardımcılığı kurumu yargı teşkilatında esaslı bir destek güç görevi görebilir.

Meslek öncesi eğitim sonunda adaylar eğitim süresi içinde kendilerine öğretilen konularla ilgili olarak yazılı sınava alınırlar. Yazılı sınav Akademide ders veren öğretim elemanları arasından Türkiye Adalet Akademisi Yönetim Kurulunca seçilen başkan ile dört asıl ve iki yedek üyeden oluşan yazılı sınav kurulu tarafından yapılır. Sınav yüz tam puan üzerinden değerlendirilir. Yapılan değerlendirmede en az yetmiş puan alanlar yazılı sınavda başarılı kabul edilir ve sözlü sınava alınır. Yazılı sınavda başarı gösteremeyenlere iki ay içinde bir sınav hakkı daha tanınır. Sözlü sınav; Türkiye Adalet Akademisi Başkanı’nın başkanlığında, Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri, Hukuk İşleri ve Personel genel müdürleri ile Yönetim Kurulu tarafından Akademide ders veren öğretim elemanları arasından seçilen iki asıl ve bir yedek üyeden oluşan sözlü sınav kurulu tarafından yapılır.

Sözlü sınavda adayın;

- a) Eğitim konularına ilişkin bilgi düzeyi, mevzuat ve içtihat bilgisi,
- b) Mesleki yeterliliği, hukuki meseleleri kavrama, çözme ve ifade etme yeteneği,
- c) Özgüveni, temsil kabiliyeti ve davranışlarının mesleğe uygunluğu

değerlendirilir. (TAAK, m. 28).

Hâkimlik mesleğinin gerekleri düşünüldüğünde, çoğu yirmili yaşların ortasına gelmek üzere olan gençlerin, yaşlılarından farklı olarak çok ağır bir sorumluluk testi-ne tabi tutuldukları aşıkardır.

C- HÂKİMLİK MESLEĞİNE GİRİŞ YAŞININ GELİŞİM PSİKOLOJİSİNDEKİ KARŞILIĞI

Gelişim psikolojisi, dünyaya gelmesinden ölümüne kadar geçen süreçte kişilerin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal değişimini inceleyen psikoloji biliminin alt dallarından birisidir. Kişilerin biyolojik yaşı ile davranışları arasındaki ilişkiyi ele alır. Gelişim psikolojisinde yaşam süreci belirli dönemlere ayrılmıştır. Hâkimlik mesleğinin ifası açısından ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri önem taşımaktadır.

Gelişim psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda insanların temel gelişim dönemleri daha ayrıntılı incelenmiş ve ara dönemlerin varlığından bahsedilmiştir. Bu bağlamda “beliren yetişkinlik” adı verilen bir ara dönemin üzerinde durulmuştur. Beliren yetişkinlik, ergenlik ile yetişkinlik arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu hussustaki çalışmalarda esas olarak on sekiz–yirmi beş yaş arası dönem bu kapsamda

değerlendirilmekle birlikte üst sınırın yirmi sekiz-yirmi dokuz yaş olabileceği ileri sürülmüştür¹⁴⁶. Bilgi ve teknoloji çağı olarak ifade edebileceğimiz yaşadığımız zamanda bireyler çalışma, evlenme ve çocuk sahibi olma gibi yetişkinliğe ilişkin rolleri otuzlu yaşlarda edinmektedir¹⁴⁷. Günümüzde yapılan araştırmalarda on sekiz-yirmi beş yaş arası dönemde kişilerin kendilerini ergenlik ile yetişkinlik arası gördükleri tespit edilmiştir¹⁴⁸. Bu yaşlarda bireyler kendilerini ne ergen ne de tam bir yetişkin olarak kabul etmektedir. Birleşmiş Milletler de genç kavramını “on sekiz-yirmi dört yaş” arasındaki kişiler olarak tanımlamaktadır¹⁴⁹.

Yetişkinlik dönemi öncesinde yaşanan beliren yetişkinlik sürecinin göze çarpan özellikleri; kimlik arayışı, istikrarsızlık, kendine odaklanma, arada kalmışlık ve sonsuz olanaklara sahip olma düşüncesidir¹⁵⁰. Türkiye’de kültürel farklılıklar sebebiyle bu özellikler farklı nicelikte belirginleşmektedir. Ülkemizde bireyler evlenene kadar genellikle aileleri ile birlikte yaşadığı için ebeveyn kontrolü beliren yetişkinlik döneminde de devam etmektedir¹⁵¹. Ancak beliren yetişkinlerin yetişkin sayılmak için ayırt edici kıstas olarak gördükleri hususlar (davranışlarının sorumluluğunu alma, bağımsız karar verebilme, evlenme, çocuk sahibi olabilme gibi) diğer ülkelerle benzeşmektedir¹⁵².

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2014 verilerine göre ülkemizde ilk evlenme yaş ortalaması kadınlarda 23,6 ve erkeklerde 26,8’dir¹⁵³. Keza 2014 yılı verilerine göre doğum yapan annelerin ortalama yaşı 27,9’dur¹⁵⁴. Ülkemizde zamanın şartları gereği aile kurma ve çocuk sahibi olma yaşının giderek yükseldiği görülmektedir. Dolayısıyla gelişim psikolojisi alanında yapılan çalışmalar doğrultusunda insanların ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecinin geride bıraktığımız yüzyıldan farklı olarak yirmili yaşların sonuna yaklaştığını kabul etmek kaçınılmazdır.

Yetişkinlik, 20. yüzyılın ortalarında sosyal rol ve sorumluluklarda meydana gelen değişim ile paralel olarak beş unsurla belirlenmiştir; eğitimi tamamlamak, iş bulmak, evden ayrılmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak¹⁵⁵.

146. Atak, Hasan/Çok, Figen: “İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik”, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, (2010), s. 39; Doğan, Aysun/Cebioğlu, Senay: “Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem”, Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2011, Cilt: 14, Sayı: 28, s. 12.

147. Doğan/Cebioğlu, s. 12.

148. Doğan/Cebioğlu, s. 12.

149. <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf> (09.03.2016).

150. Atak/Çok, s. 40 vd; Doğan/Cebioğlu, s. 15.

151. Doğan/Cebioğlu, s. 18.

152. Doğan/Cebioğlu, s. 19.

153. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619> (09.03.2016).

154. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18621> (10.03.2016).

155. Settersten, Richard A./Ottusch, Jr., Timothy M./Schneider, Barbara: “Becoming Adult: Meanings of Markers to Adulthood”, http://health.oregonstate.edu/sites/default/files/faculty-staff/profilepubs/settersten_et_al-becoming_adult-emerging_trends.pdf (09.03.2016).

Ülkemizde de bireyler eğitimlerini tamamlayıp iş hayatına atılsalar bile kendi ayaklarının üstünde durmadıkça yetişkin olarak görülmemektedir. Anne ve babaların evlatlarını –yaşları kaç olursa olsun– hep çocuk olarak görmeleri ve bu çerçevede davranış modelleri benimsemeleri ülkemizin sosyokültürel yapısının önemli bir özelliğidir. Eğitim süresinin lisansın tamamlanması ve sonra yüksek lisans yapılması suretiyle uzaması, iş hayatının daha geç başlaması ve özellikle geleneksel aile yapısı sebepleriyle ülkemizde yetişkinlik yaşı büyümektedir. Türkiye’de bireyler evlenmeden evvel eğitim ve iş dolayısıyla farklı şehirlerde bulunma haricinde genellikle anne ve babalarıyla birlikte yaşamaktadır ve bu yaşantıda temel ihtiyaçların sağlanmasının sorumluluğu genellikle anne ve babaya aittir. Ülkemizde yaygın aile modelinde bireyler koruyucu, kollayıcı ve bu suretle hayatı kolaylaştırıcı anne ve babalarının vericiliği sebebiyle sosyal zorluklarla tek başlarına mücadele etme tecrübesini yaşayamamaktadır. Eğitim hayatlarında oldukça başarılı olan bu kişilerin çoğunun, sosyal hayat başarılarından bahsetmek bir yana bu deneyimleri dahi sınırlıdır.

Dolayısıyla hâkimlik mesleğine başlangıcın yetişkinlik dönemine tamamen girildiği bir yaşa denk gelmesi gerekir. Türkiye’de gelişim psikolojisine ilişkin çalışmalara bakıldığında beliren yetişkinlik döneminin on dokuz-yirmi altı yaş arasında yaşandığı kaydedilmektedir¹⁵⁶. Buradan hareketle yetişkinlik döneminin yirmi yedi yaşında başladığı söylenebilir. Ancak bu yaş ortalama bir yetişkin yaşıdır. Hâkimlik görevini yerine getirecek kişilerin ortalama bir bireyden daha fazla olgunluğa ve sorumluluğa sahip olması beklendiğinden hâkimlik mesleğine giriş yaşının en az otuz olması gerekir.

156. Atak/Çok, s. 47.

5. HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMUNUN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

A - GENEL OLARAK HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMU

AB ülkelerinde hâkim olmamakla birlikte mahkemelerde görev alan ve yargılama faaliyetinin gerçekleşmesine yardımcı olan üç çeşit meslek memurundan bahsedilebilir:

1. Esas olarak Almanya ve Avusturya yargı sisteminde bulunan adli hizmet memuru (*Rechtspfleger*)
2. Fransız yargı sisteminde bulunan hâkim yardımcısı (*Greffier*)
3. Yazı işleri personeli¹⁵⁷

Hâkimlik mesleğine giriş yaşının otuz olması durumunda, ortalama yirmi iki yaşında hukuk fakültesini bitiren gençler bu yaşa ulaşınca kadar hâkimlik mesleğine tecrübeli bir şekilde girmek adına ara bir kariyer aşaması olarak hâkim yardımcısı olarak çalıştırılabilir.

Türkiye'de 2012-2013 yıllarında yürütülmüş olan Mahkeme Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi'nde "adli yardımcı" başlığı altında pilot bölgelerde uygulama yapılmıştır. Bu çerçevede 2012 yılında hâkim adayları beş pilot adliyede adli yardımcı olarak görevlendirilmiştir. Uygulamanın analiz raporunda, "adli yardımcı ile birlikte çalışan hâkim ve savcılar, adli yardımcıların 1,5-2 ay sonra kendilerine yardımcı olabilecek hale geldiklerini, öncesinde kendilerinin bu süre zarfında onları eğittiklerini, daha sonra adli yardımcıların kendilerine basit iddianame ve takipsizlik kararları, dosya inceleyip özetleme, karar taslaklarını ve basit kararları yazma, tensip

157. Desch, s. 5.

hazırlama gibi konularda yardımcı olmaya başladıklarını ancak staj sürelerinin dolması nedeniyle kendilerinden 1-2 ay istifade edebildiklerini, tam anlamıyla stajyerlerden adli yardımcı olarak faydalanamadıklarını, diğer taraftan onların yetişmiş bir şekilde göreve başlamalarına yardımcı olduklarını, yine adli yardımcılarının imza yetkilerinin bulunmaması nedeniyle her evrakı görmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir¹⁵⁸.

Rapor’da, hâkim ve savcılar üzerinde bulunan iş yükünün bir kısmının adli yardımcılara devredilmek suretiyle nitelikli işlere daha fazla zaman ayırmaları ve iş yüklerinin hafifletilmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca mezun veren seksenden fazla hukuk fakültesinden her yıl 8-10 bin civarında kişinin mezun olduğu düşünüldüğünde, mezunlar için istihdam alanı oluşturulmuş olacaktır. Hâkim açığı azalacak ve bu açık daha ekonomik bir şekilde telafi edilmiş olacaktır. Proje kapsamında yapılan uygulamada hâkim adaylarından istifade edilmiş fakat staj sürelerinin kısa olması nedeniyle beklenen fayda sağlanamamıştır. Staj yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle bu süre uzatılmışsa da amaca ulaşılması mümkün olmamıştır. Bu nedenle adli yardımcılık kadrosu ve yetkilerini belirleyen kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır¹⁵⁹. Proje Mevzuat Çalışma Grubu toplantılarında adli yardımcılık kurumunun temel çerçevesi çizilmeye çalışılmış ve aşağıdaki kanaatlere varılmıştır:

“1) Adli yardımcılarının seçimi, müfredatında yeterince hukuk eğitime yer veren fakültelerden yapılmalıdır.

2) Adli yardımcılık için ayrı bir kadro oluşturulabileceği gibi hâkimlik mesleğine geçiş sistemi değiştirilerek, örneğin 5 yıl adli yardımcılık görevi başarıyla yerine getirilmesine müteakip hâkim ya da savcılık mesleğine başlanabilir.

3) Anayasa değişikliğini gerektirecek yargısal bir görev verilmeden adli yardımcılara yargısal olmayan idari iş ve işlemlerle ilgili ve sınırlı olmak kaydıyla hâkimin gözetiminde imza yetkisi düzenlenebilir. Bu bağlamda ara kararların yerine getirilmesinde belirli müzakerelerin doğrudan adli yardımcı tarafından imzalanıp gönderilmesi gibi işlerin yapılması düşünülebilir¹⁶⁰.

B- HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMUNUN GEREKLİLİK NEDENLERİ

Hâkim yardımcılığı kurumuna olan ihtiyacın temel nedeni Türkiye’de yargının etkinliğinin artırılmasıdır. Mahkemelerin iş yükü fazlalığı herkesin malumdur. Şöyle ki adli yargıda 2015 yılında hâkim başına düşen dosya sayısı 903, bir hâkimin yıl içinde

158. Beyazıt, Özgür: “Mahkeme Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi 2012 Durum Analiz Raporu”, s. 5. http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_analiz_raporu-19-12-2012.pdf (13.03.2016).

159. Beyazıt, s. 10.

160. Beyazıt, s. 10.

çıkardığı dosya sayısı 551'dir¹⁶¹. Aynı yıl idari yargıda ise hâkim başına düşen dosya sayısı 569, bir hâkimin yıl içinde çıkardığı dosya sayısı ise 419'dur¹⁶². Bu rakamlardan anlaşılan hâkimlerin her gün en az bir dosyayı karara bağladığı, ikinci dosyayı ise kısmen incelediğidir. Her bir dava üzerinde harcanması gereken emek düşünüldüğünde hâkimlerin insanüstü bir gayretle çalıştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında hâkimlerin iş yüklerinin derhal azaltılması gerekmektedir. Hâkimlerin niteliklerinin artırılması da yargıda etkinliğin sağlanması açısından önem taşır. İşte hâkim yardımcılığı, iş yükünün azaltılması ve daha nitelikli hâkimlerin yetiştirilmesi amaçlarının her ikisini de karşılayan önemli bir kariyer aşaması olarak önerilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi'nin, 16 Eylül 1986 tarihli Mahkemelerin Aşırı İş Yükünü Önleyici ve Azaltıcı Tedbirler Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(86) 12 Sayılı Tavsiye Kararı'na¹⁶³ ilişkin açıklayıcı bildiri de hâkimlerin asıl işlevinin iddiaları dikkate alarak uyumsuzlukları karara bağlamak olduğu ifade edilmiştir. Ancak hâkimlerin çalışma zamanlarının önemli bir bölümünü davanın görülmesi ile doğrudan bağlantılı bulunmayan işler almaktadır. Bu işler yargısal olmaktan ziyade idari nitelik taşır. İşte hâkimlerin görev alanından çıkarılması gereken bu işler başka yargı görevlilerine verilebilir. Bu hususa örnek olarak Alman ve Avusturya hukuklarında yer alan, çekişmesiz yargı işlerinin büyük bir kısmından ve özel hukuk yargılamasında bazı görevlerin yerine getirilmesinden sorumlu olan "hâkim yardımcılığı" kurumunun altı çizilmiştir¹⁶⁴. Bu kararın ardından yargı sisteminde etkinliğin sağlanması açısından hâkim yardımcısı ve benzeri diğer yargı görevlilerinin gördükleri işlevin önemi anlaşılmıştır¹⁶⁵.

Mahkeme Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Ortak Projesi çerçevesinde yayımlanan analiz çalışmasına¹⁶⁶ göre hâkimler çalışma zamanlarının yüzde 45'ini düşük katma değerli veya katma değersiz işlerle harcamak durumundadır. Genellikle haftanın bir gününü yazı işlerindeki çalışmaların kontrol edilmesi, eksik dava dosyalarının incelenmesi ile avukat ve vatandaşlardan gelen soruların yanıtlanması, içtihat araştırma gibi işlere ayırmaktadırlar. Bu işler hâkimlik bilgi birikimi ve tecrübesi olmadan, hukuk fakültesi mezunu olan ve yeterli eğitimi almış başka bir yargı personeli tarafından da yapılabilecek niteliktedir. Bu işlerin hâkimlerden alınarak hâkim yardımcılara verilmesi, hâkimlerin asıl görevlerine odaklanmalarına imkan verecektir. Hâkimler dava malzemesinin toplanıp incelenmeye hazırlanma-

161. http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ADL%C4%B0%20YARGI/6.pdf (02.08.2016).

162. http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/idari/1.pdf (02.08.2016).

163. http://www.cepej.adalet.gov.tr/dosya/dokumanlar/REC_86_Tavsiye_Karari.pdf (16.03.2016).

164. www.legislationline.org/documents/id/8282 (16.03.2016).

165. Desch, s. 4.

166. http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/hukuk_mahkemelerinin_etkinligi_analiz.pdf (18.03.2016).

sından ziyade bu malzemeyi incelemekle uğraşmalıdır. Bu hususta verimlilik sağlanırsa hâkimler hem makul sürede hem de isabetli bir şekilde karar verme imkanına sahip olabileceklerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu ile yargılama aşamaları değiştirilerek önemli bir yenilik olan ön inceleme aşaması benimsenmiştir. Ön inceleme, tahkikat aşamasından önce gerekli hazırlıkların tam olarak yapılması, hâkimin ve davanın taraflarının dava dosyasına hâkim olması ve bu yolla uyuşmazlığın tam olarak tespiti; gereksiz olarak yargılamanın tahkikat aşamasına kadar gelmesi sonucunu doğurabilen veya bu aşamada yargılamayı gereksiz olarak uzatabilecek unsurların ayıklanmasını ve dava malzemesinin toplanmasını, uyuşmazlığın mümkünse sulh ya da ara buluculuk ile çözümlenmesini öngören yargılama aşamasıdır¹⁶⁷. Ön incelemenin, hâkim yardımcısının katılımıyla gerçekleştirilmesi yargılamayı hızlandıracaktır ve yargıda etkinliğin sağlanmasına hizmet edecektir¹⁶⁸. Doktrinde, mahkemelerin iş yükü azaltılmadan ve hâkim yardımcılığı düzenlemesine yer verilmenden ön inceleme aşamasından beklenen yararın sağlanamayacağı, aksine davaların daha da uzayacağı belirtilmiştir¹⁶⁹. Ön inceleme aşamasıyla ilgili mevzuat çalışmalarında da bu husus açıkça öngörülmüştür. Şöyle ki 2006 tarihli Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda "ön inceleme" ile ilgili şu açıklama bulunmaktadır: "Ancak uygulamada ön inceleme ile getirilen bu düzenlemenin gerçekten uygulanabilmesi için, mahkemelerin iş yükünün azaltılması yanında hâkimlere bu konuda destek olmak üzere hâkim yardımcılığı düzenlemesine yer verilmelidir".

Ön inceleme aşamasında, taraflar arasındaki uyuşmazlığın alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine uygun olup olmadığı ve uygun ise hangi yöntemin taraflar ve uyuşmazlık konusu bakımından daha etkin olacağını tespitinde hâkim yardımcısından yararlanılabilir¹⁷⁰. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri konusunda bilgi sahibi olan hâkim yardımcıları, yargılama süreci başlamadan tarafları bu yöntemlere başvurmaya teşvik ederek mahkemelerin iş yükünün azalmasına katkı sağlarlar.

167. **Ermenek**, İbrahim: "Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Ön İnceleme", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, (2011), s. 145.

168. **Pekcanitez**, Hakan: "Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı'nın Tanıtımı", Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-V, s. 23; **Kuru**, Baki: "Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirmeler", Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 2006, s. 72. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları'nda (23-26 Mayıs 2013-İzmir) bu husus açıkça raporlarda belirtilmiştir: "Ön inceleme kurumunun sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için öncelikle hâkimlerin, adli hizmet uzmanı ya da hâkim yardımcısı sıfatı ile hukuk fakültesi mezunu kişilerle çalışması faydalı görülmüştür. Bu kişiler dava açılması ile ön inceleme duruşması arasındaki kalem işlemlerinin (belgelerin getirilmesi, tebligatların tamamlanması, formların doldurulması vb.) takip edilmesi açısından fayda sağlayacaktır."

169. **Kuru**, HMK Tasarı, s. 73.

170. **Özbek**, Mustafa: "Türk Yargı Örgütünde Çok Seçenekli Adliyeler", Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, 2-3 Nisan 2012, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 32, Ankara 2013, s. 511.

Hâkim yardımcılığı, bilirkişilik kurumuna yönelik haklı eleştirilerin kısmen bertaraf edilmesini sağlayacaktır. Türkiye’de hâkimlerin iş yoğunluğu sebebiyle hukuki konularda bilirkişiye başvurduklarına ilişkin şikayetler vardır. Özellikle ihtisas mahkemelerinde uzmanlık alan bilgisine sahip hâkim yardımcılarının çalıştırılması suretiyle bilirkişilerin hukuki konularda değerlendirme ve tespitinde buldukları yönündeki şikayetlerin önüne geçilmiş olacaktır¹⁷¹.

Hâkimlik mesleğinin icrası için asgari yaş şartı konulması zorunludur. Hâkimlik mesleğine girişte asgari yaş şartı konulması halinde hukuk fakültesinden mezun olmuş gençlerin yaş şartını dolduruncaya kadar hâkim yardımcılığı yapmak suretiyle mesleki tecrübenin yanı sıra olgunluk kazanmaları da sağlanabilecektir.

C- HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMUNA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Hâkim yardımcılığı kurumu, bu işi yapacak kişilerin sürekli bir meslek olarak değil geçici bir aşama olarak görecekları ve hâkimlik mesleğine geçmek hedefiyle bir aidiyet hissi taşımayacakları gerekçesi ile eleştirilmektedir¹⁷². Hâkim yardımcılığı, hâkimlik mesleğine giriş ile ilgili olarak halihazırda mevcut bulunan sistem ile birlikte uygulanırsa bu haklı bir eleştiri olarak kabul edilebilir. Bu sebeple hâkim yardımcılığı kurumunun benimsenmesi halinde hâkimliğe atanma şartları tamamen değiştirilmelidir. Hâkim yardımcılığında başarılı olma, belirli bir süre (örneğin beş yıl) hâkim yardımcısı veya avukat olarak çalışma, en az otuz yaşında olma hâkimliğe atanma şartları arasında bulunmalıdır.

Hâkim yardımcılığının, yazı işlerinde çalışan personeli kısmen atıl hale getireceği ve çalışma barışını bozacağına ilişkin sakıncalar doğuracağı dile getirilmektedir¹⁷³. Mahkeme Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi’ne ilişkin çalışmalar sırasında, ülkemizdeki uygulamada hâkim yardımcıları tarafından yapılması planlanan “müzekkere, ara karar, karar taslağı hazırlanması vb. görevlerin” yazı işleri personeli tarafından yerine getirildiği, hâkim yardımcılığı kurumunun varlığı halinde yazı işleri personelinin atıl hale geleceği gündeme gelmiştir. Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik uyarınca, adli yargı ilk derece hukuk mahkemeleri yazı işleri hizmetleri bağlamında bu görevleri yerine getirmelerine ilişkin bir hüküm

171. İş Hukuku ve İş Kazalarından Kaynaklanan Davalarda Bilirkişilik Sempozyumu Sonuç Bildirisi (16-17 Mart 2015, İzmir). <http://higm.adalet.gov.tr/dokumanlar/izmirsonucbildirisi.pdf> (18.03.2016).

172. [http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20\[Salt%20Okunur\]%20\[Uyumluluk%20Modu\].pdf](http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20[Salt%20Okunur]%20[Uyumluluk%20Modu].pdf) (17.03.2016) ; [http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum2.ppt%20\[Salt%20Okunur\]%20\[Uyumluluk%20Modu\].pdf](http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum2.ppt%20[Salt%20Okunur]%20[Uyumluluk%20Modu].pdf) (18.03.2016).

173. [http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20\[Salt%20Okunur\]%20\[Uyumluluk%20Modu\].pdf](http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20[Salt%20Okunur]%20[Uyumluluk%20Modu].pdf) (17.03.2016).

bulunmamaktadır¹⁷⁴. Halihazırda bu tür kararları alıp içeriğini belirlemek hâkimin görevi olup yazı işleri sadece bu kararları kaleme almakla görevlidir. Bu kararların alınmasında irade sahibi hâkim olmalıdır.

Ayrıca hâkim yardımcılarını ile yazı işleri personeli arasında hiyerarşi oluşturulmalıdır. Yazı işleri personeli adalet meslek yüksekokulu mezunları arasından alınacağı için hukuk fakültesi mezunu olan hâkim yardımcılarını ile aralarında liyakat farkı olacaktır. Hâkimler, hâkim yardımcılarını ve yazı işleri personelinin görev sınırlarını çizilirmen kesişen alanlar bırakılmamalıdır.

Hâkim yardımcılığı kurumuna getirilen en büyük eleştiri, hâkimler ile hâkim yardımcılarını arasındaki görev ve sorumluluk sınırlarının belirlenmesinin güçlüğüne ilişkindir. Bu hususta iki ayrı sorun yaşanabilecektir: “Bir kısım hâkimler yargılamanın sonucunu doğrudan etkileyecek olan yargılama hazırlık sürecine katılmadan hâkim yardımcılarının hazırlamış oldukları (dosya raporu, karar tasarısı gibi) işlemlerle yetinerek karar vermeye başlayacaklar ve bütün sorumluluğu hâkim yardımcılarını bırakacaklardır. Bir kısım hâkimler ise yardımcılarını güvenmeyecekler, bu nedenle bütün işlemleri kendileri yapacaklar, adli yardımcılarını çalıştırmayacaklardır”¹⁷⁵.

Diğer bir eleştiri ise hâkim yardımcılığının kabulü halinde yüksek mahkemelerdeki raportör veya tetkik hâkimliğe benzer bir yapılanmanın ilk derece yargısında ortaya çıkacağına ilişkindir. Bu eleştirinin haklılığını engellemek için hâkim yardım-

174. Yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Mahkeme yazı işlerini denetlemek
- Talep halinde gerekçeli kararın tebliğini sağlamak
- Harç tahsil müzekkerelerini yazmak ve kesinleştirme işlemlerini yapmak
- Zabıt katipleri arasında iş bölümü yapmak
- Dava dilekçesini ve havalesi gereken evrakı havale etmek
- Yönetimi altında bulunan zabıt katipleri ve diğer memurları yetiştirmek
- Hukuki başvuru veya kanun yolları incelemesi için dosyayla ilgili gerekli işlemleri yapmak ya da yaptırmak
- Bilirkişilere fiziki ortamda teslimi gereken dosyalarla ilgili işlemleri yerine getirmek
- Harcın hesaplanması ve hukuk mahkemeleri veznesi bulunmayan yerlerde tahsiline ilişkin işlemleri yapmak
- Dosyaya ait kıymetli evrak ve değerli eşyanın uygun yerde muhafazasını sağlamak
- Yargılamanın bulunduğu aşamanın gereklerini yerine getirmek
- Arşivin düzenli tutulmasını sağlamak
- Teminatın iadesi gereken hallerde gerekli işlemleri yerine getirmek
- Mevzuattan kaynaklanan, başkan veya hâkim tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek

Zabıt katibinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Duruşma ve keşiflere katılmak, başkan veya hâkim tarafından yazdırılanlar ile doğrudan yazılmasına izin verilen beyanları tutanağa yazmak
- Ara kararları yerine getirmek
- Gerekçeli kararları başkan veya hâkimin bildirdiği şekilde yazmak
- Yargılaması devam eden dosyaları düzenli ve eksiksiz bir şekilde muhafaza etmek
- Tamamlanıp kesinleşen dosyaları arşive kaldırmak
- Tarafların dosyaları incelemesine nezaret etmek ve dosya inceleme tutanağını düzenlemek
- Karar ve tutanakları dikkat ve itina ile yazarak imzasız bırakmamak
- Cevabı gelmeyen müzekkerelerin tekidini yapmak
- Dizi pusulası düzenlemek
- Mevzuattan kaynaklanan, başkan veya hâkim ya da yazı işleri müdürünün vereceği diğer görevleri yerine getirmek

175. [http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20\[Salt%20Okunur\]%20\[Uyumluluk%20Modu\].pdf](http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20[Salt%20Okunur]%20[Uyumluluk%20Modu].pdf) (17.03.2016).

calarının çekişmeli yargıda esasa ilişkin nihai kararın verilmesine doğrudan katılımı kanunla engellenmelidir.

Hâkim yardımcılarının stajyer hâkim olarak düşünülmesi bir başka eleştiridir. Hâkim adaylarının hâkimlik sınavını kazandıktan sonra meslek öncesi eğitimin bir parçası olan staj döneminin verimli geçmediği, bunun da çok çeşitli sebeplere dayandığı mütalaa edilmektedir¹⁷⁶. Hâkim adaylarının staj süreleri uzatılarak bir süre hâkim yardımcısı olarak çalışmaları, bu süre sonunda liyakatli olanların hâkim ve savcılık mesleğine kabul edilmeleri tavsiye edilmiştir¹⁷⁷. Ancak staj döneminin amacı kişinin mesleki eğitim almasıdır. Staj döneminde hâkim yardımcılarının tam bir sorumlulukla ve etkin bir şekilde görevlerini yerine getirmeleri beklenemez. Bu sebeple hâkim yardımcısı olarak atanabilmek için de staj döneminin başarı ile tamamlanması koşulu aranmalıdır. Hâkim yardımcısı ile stajyer hâkim aynı kefeye konulmamalıdır.

D- HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMUNUN GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİRLİĞİ

Hâkim yardımcılığı kurumunun yargı teşkilatında işlevsel bir rol oynayabilmesi için mesleğe giriş, eğitim, meslekte ilerleme, hâkimliğe veya diğer mesleklere geçişin mevzuatla ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu kurum tek başına değil kapsamlı bir reformun parçası olarak planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Öncelikle hâkim yardımcılığına girişte de asgari ve azami bir yaş sınırı getirilmelidir. Mesleğe giriş için en az yirmi üç veya yirmi beş yaş şartı aranabilir. Bu hususta hukuk fakültelerinin eğitim süresinin dört yıldan altı yıla çıkması veya bir lisans eğitiminin tamamlanmasından sonra hukuk fakültesine girilebilmesine ilişkin tartışmaların sonuçlarına göre bir tercih yapılmalıdır. Azami yaş sınırı ise otuz veya otuz beş yaş olabilir. Hâkimlik mesleğine girişte aranacak alt yaş sınırı ile dengeli bir azami sınır belirlenmelidir. Zira hâkim yardımcılığı, hâkimlik mesleğine geçişi sağlayan çıraklık aşaması diyebileceğimiz bir ara kademedir.

Hâkim yardımcılığına girişte yapılacak sınav hukuk bilgisinin yanı sıra başta analitik düşünce yeteneği olmak üzere sorun çözme, iletişim becerileri gibi farklı özellikleri ölçmelidir. Teorik hukuk bilgisini uygulamaya dökebilme yeteneğine sahip kişiler hâkim yardımcısı olabilmelidir. Bu açıdan yapılacak sınavlarda teorik bilginin yanı sıra analitik düşünme ve mantık yeterliliğini ölçen sorular da sorulmalıdır. Sözlü sınavda ise anlayış kabiliyeti, bağımsız ve tarafsız düşünebilme, kendini ifade edebilme gibi yeteneklere ilişkin değerlendirme yapılmalıdır.

176. Rüzgaresen, s. 256; ayrıca bkz. http://www.icdenetim.adalet.gov.tr/raporlar/yayinlanan_rapor/2010-1.pdf (01.07.2016).

177. [http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20\[Salt%20Okunur\]%20\[Uyumluluk%20Modu\].pdf](http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_sunum1.ppt%20[Salt%20Okunur]%20[Uyumluluk%20Modu].pdf) (17.03.2016).

Hâkim yardımcılığı sınavında başarılı olanlar adaylık döneminde uygulama becerilerini geliştirecek staj eğitimine alınmalıdır. Staj eğitiminde özellikle hukuk fakültelerinin müfredatında yer almayan iletişim, sosyal psikoloji, uyuşmazlık çözüm teknikleri ve uzlaşma gibi teorik hukuk bilgisinin dışında kalan dersler de verilmelidir.

Staj eğitiminin en önemli kısmını mahkemelerde geçen eğitim oluşturmaktadır. Mahkeme stajı, uygulama eğitimi vermek konusunda eğitilmiş, mesleğini iyi yapmanın yanı sıra öğretebilme bilgi ve yeteneğine sahip hâkim ve yazı işleri personelinin bulunduğu mahkemelerde yürütülmelidir. Zira mesleğini iyi yapmak ile mesleği öğretebilmek farklı kavramlardır ve farklı formasyonlara sahip olmayı gerektirir.

Staj eğitimini tamamlayanlar uygulama eğitiminde başarılı olduklarının tespiti bakımından yeniden sınava tabi tutulmalıdır. Bu sınav staj eğitiminin etkinliği ve ciddiyetinin sağlanması bakımından işlevsel rol oynayacaktır. Ayrıca sınav uygulamaya dönük olmalı, dosya inceleme ve karar yazma gibi aşamaları da içermelidir. Test sınavı ile değil açık uçlu sorularla ölçüm yapılmalıdır.

Hâkim yardımcılarının göreve başlamalarının ardından hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra uzmanlık alanları oluşturularak konuya ilgi duyan hâkim yardımcılarının bu alanlarda ayrıca eğitim alarak uzmanlaşmaları yerinde olur. Uzmanlık alanlarında çalışmadan evvel özellikle taşrada belirli bir süre çalışma şartı aranmalıdır. Taşradaki hizmetleri sırasında her türlü işle karşılaşabilecek olan hâkim yardımcılarının genel bilgi ve uygulama becerileri gelişecektir. Bu tecrübenin üzerine inşa edilecek uzmanlık alan bilgisi daha verimli çalışma imkanı verecektir. Hâkim yardımcılığından hâkimlik mesleğine geçiş halinde bu uzmanlık bilgisi özel mahkemelerde veya mahkemelerin ihtisas alanlarına göre ayrılmış dairelerinde etkin bir şekilde kullanılabilir. Uzmanlık eğitimi almamış hâkim yardımcılarının hâkimlik mesleğine geçişi halinde ise genel mahkemelerde görevlendirilmeleri sağlanarak bilgilerinden istifade edilebilir.

Hâkim yardımcılığı kurumunun Türkiye'de uygulanabilmesi için en temel şart, bu hususta yapılacak mevzuatta kurumun olası sakıncalarını bertaraf edecek düzenlemelere yer verilmesidir. Hâkimler, hâkim yardımcıları ve diğer adli personelin görev sınırları net bir şekilde çizilmelidir. Görev ve yetki paylaşımı sıkıntısı yaşanmamalıdır. Özellikle hâkim yardımcısı ile hâkim arasındaki görev paylaşımında mevzuatta açıkça düzenlenmeyen hususlarda görev ve yetki paylaşımının nasıl yapılacağı konusunda bir karar merci tayin edilmelidir. Bu karar merci meslekte kıdemli olan ve somut olayı iyi bilen hâkim olmalıdır¹⁷⁸.

178. Ancak gözden kaçırılmamalıdır ki mevcut sisteme göre atanmış hâkimlerle önerilen sisteme göre atanmış hâkim yardımcılarını aynı yaşta olabilir. Hatta bazı durumlarda özellikle avukatlık mesleğinden hâkim yardımcılığına geçmiş bir hukukçu ile hukuk fakültesi bitirip doğrudan hâkim olmuş hukukçular arasında, hukukçuluk mesleğinde kıdem ile hâkimlik mesleğinde kıdem konusunda tartışmalar çıkabilir. Bu tartışmalara mahal vermemek için hâkim yardımcılarının tayinlerinde özellikle yeni sisteme geçiş sürecinde mesleki deneyim ve yaş gibi kriterler de dikkate alınmalıdır.

Hâkim yardımcılığından hâkimliğe geçiş ayrıca düzenlenmelidir. Hâkim yardımcılığı hâkim olarak atanmak için ön şart olmalıdır. Bir kişinin hâkim olarak atanmasında en az beş yıl “fiilen” hâkim yardımcısı olarak çalışmış olması şartı aranmalıdır. Burada fiilen çalışma süresinin hesabında izinli ya da raporlu olunan süreler dikkate alınmamalıdır. Hâkim yardımcılarının yargı teşkilatına ilişkin esaslı ve yeterli tecrübeye sahip olduklarının yapılacak sınav ile kesinleşmesinden sonra hâkimliğe atanmaları söz konusu olmalıdır.

Avukatlık mesleğinden hâkim yardımcılığına geçiş mümkün olmalıdır. Ancak fakülteyi bitirip doğrudan hâkim yardımcısı olmak isteyenler ile avukatlıktan hâkim yardımcılığına geçmek isteyenler farklı sınava tabi tutulmamalıdır. Avukatlık mesleğinden hâkim yardımcılığına geçenler arasında, avukatların mesleki tecrübeleri dikkate alınarak staj süreleri ve stajda verilecek eğitim bağlamında farklılık öngörülebilir.

Hâkim yardımcılığı kurumunun gerçekleştirilebilmesi için elbette ki bu mesleği tercihe şayan kılan bir maaş alınması gerekir. Çalışma barışının sağlanması açısından yargı teşkilatında çalışan tüm personelin ekonomik tatmininin sağlanması gereklidir. Ancak maaşların belirlenmesinde hâkim, hâkim yardımcısı ve yazı işleri personeli arasındaki hiyerarşi dikkate alınmalıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi'nin Mahkemelerin Aşırı İş Yükünü Önleyici ve Azaltıcı Tedbirler Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(86) 12 Sayılı Tavsiye Kararı'ndaki üye devletlere yönelik tavsiyelerden biri şu şekildedir:

“Hâkimlerin yargı dışı görevlerini diğer kişi veya mercilere vermek suretiyle hâkimlerin bu tür görevlerinin çoğalmasının önüne geçme ve kademeli olarak bunların sayısını azaltma. Bu Tavsiye Kararı ekinde şu anda bazı ülkelerde hâkimlerce yerine getirilen yargı dışı görevlerin örnekleri yer almaktadır. Bu görevler, her ülkenin kendine has özellikleri dikkate alınarak hâkimlerden alınabilir. Bu görevler: Evlilik merasimi, Aile mallarına ilişkin anlaşmaların tesis, Evlenme yasaklarını yayınlama, Eşlerden birini diğerini temsile yetkilendirme, Rıza vermesi engellenen eşin rızasını ikame, Soyadı değiştirme-ad değiştirme, Babalık davası, Hukuki ehliyetten yoksun olanların mallarının idaresi, Hukuki ehliyetini kaybetmiş erişkinler ile kayıp kişiler için bir kanuni temsilcinin tayini, Tüzel kişilerce malların iktisabına onay verme, Ticaret erbabına ait muhasebe defterlerinin denetimi, Ticaret sicilleri: tacirler, şirketler, ticari markalar, motorlu araçlar, gemi, tekne ve uçaklar, Ticari faaliyet lisanslarını verme, Anayasada öngörülenler dışında seçim ve referandumlarda adli müdahale, Bir hâkimi başkan olarak tayin etme veya komitenin tarafsızlığını güçlendirmek için komitelerin üyeliğine getirme, Vergi ve gümrük rüsumu tahsili, Mahkeme masraflarının tahsili, Noter görevi yürütme, Ölenlerin gayrimenkulleri

ile ilgili tedbirler, Medeni hal belgeleri ve siciller Tapu sicili (malların devri ile taşınmaz malların vergilerinin devrine ait kayıtların denetimi), Kanunun öngördüğü durumlarda hakem tayini.¹⁷⁹

Bu tavsiye kararından yola çıkılarak özellikle çekişmesiz yargı işlerinin hâkim yardımcısının görev alanına dahil edilebileceği görüşündeyiz.

Çekişmesiz yargı işlerinin hâkimler dışında bir makam tarafından karara bağlanmasının, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı hususundaki Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık teşkil edip etmeyeceği tartışılabilir. Kuru, çekişmesiz yargı işlerinde sadece bağımsız niteliğe sahip mahkemelere (hâkimlere) görev verilmesi gerektiği görüşündedir. Bu görüşünün temelinde yazarın çekişmesiz yargı işlerini maddi anlamda yargı faaliyeti kapsamında sayması vardır. Zira maddi anlamda yargı faaliyetini, objektif hukukun bağımsız hâkimler tarafından belirli bir meseleye uygulanması olarak kabul etmektedir¹⁸⁰. Bu görüşün benimsenmesi halinde anayasaya aykırılığı bertaraf etmek üzere hâkim yardımcılarının hâkimler gibi bağımsız ve tarafsız olduğu ve kanunla kendisine verilen hallerde yargı yetkisi kullanabileceğine ilişkin anayasal düzenleme yapılabilir.

Buna karşılık maddi anlamda yargı yetkisinin hukuki uyuşmazlıkları kesin olarak çözüme kavuşturma ve karara bağlama faaliyeti olarak tanımlayan görüşün¹⁸¹ kabulü halinde anayasal bir düzenlemeye gerek olmaksızın kanun hükmüyle, çekişmesiz yargı işlerinin hâkim yardımcılarının tarafından yapılması düzenlenebilir. Zira yargı faaliyetinin idari faaliyetten ayrılması için kullanılan maddi ölçüte göre, çekişmesiz yargı işleri esasen bir hukuki uyuşmazlığın çözümüne ilişkin olmayıp yargısal faaliyet niteliği taşımazlar. Bu görüş uyarınca salt bir kanun hükmüyle hukuk mahkemelerinin görev alanı içinde düzenlendiği için organik ölçüte göre yargısal faaliyet sayılan, aslında idari faaliyet niteliği taşıyan çekişmesiz yargı işlerinin hâkimler dışında kalan başkaca kurum ve kuruluşlara bırakılmasında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmamaktadır¹⁸².

179. Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi Mahkemelerin Aşırı İş Yükünü Önleyici ve Azaltıcı Tedbirler Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(86) 12 Sayılı Tavsiye Kararı. bkz. <http://www.hsyk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/5b75f431-26a2-4d73-be74-b64e51bb68b1.pdf> (01.07.2016).

180. Kuru, Nizasız Kaza, s. 10, 128.

181. Tanrıver, Süha: "Türk Hukuku Bağlamında Çekişmesiz Yargı ve Noterlik", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Ankara 2010, s. 2018.

182. Tanrıver, s. 2019.

SONUÇ

Türkiye bakımından hâkim yardımcılığı kurumuna olan ihtiyacın birçok nedeni bulunmaktadır. Öncelikle yargı teşkilatındaki aşırı iş yükü altında ezilen hâkimlerin, bu yükü hafifletecek bir yardımcıya olan ihtiyaçlarının varlığını dile getirmek gerekir. Hâkim başına düşen dava dosyası sayıları düşünüldüğünde insanüstü bir emekle çalışılması gereği ortaya çıkmaktadır. Hâkimlerin iş yüklerinin azaltılması ve onların daha etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak bakımından hâkim yardımcılığı yargı teşkilatında varlığı gerekli bir kurumdur. Avrupa ülkelerinde yaygın bir kurum olan hâkim yardımcılığı bu sebeple yargı binasını ayakta tutan ikinci temel sütun olarak değerlendirilmektedir.

Hâkimlik mesleğine ilişkin değişim ihtiyacının bir diğer nedeni hâkimliğe başlama yaşı, bu mesleğin ifası için gerekli olgunluk düzeyi ve hukuk eğitimine ilişkin süreçten kaynaklanmaktadır. Türkiye’de orta öğrenimini tamamlayan gençler doğrudan hukuk eğitimi alabilmektedir. Hukuk eğitimi alabilmek için bir lisans programını bitirme zorunluluğu bulunmamaktadır. On sekiz yaşında başladığı hukuk fakültesini yirmi iki yaşında bitiren gençlerin hâkimlik sınavını kazanıp yirmi üç-yirmi dört yaşında hâkim olarak kürsüye çıkmaları mümkündür. Gelişim psikolojisi bakımından henüz “yetişkin” sıfatını kazanmamış gençlerin hâkim olmaları yargıya olan güven duygusuna zarar vermektedir. Gerekli meslek ve hayat tecrübesine sahip olmadan hâkim cüppesi giyen gençler, omuzlarındaki yükün ağırlığı altında ezilmektedir. Hâkim yardımcılığı genç yaşta hukuk fakültesini bitirip hâkim olmak isteyenlere mesleki tecrübe kazandıracaktır. Diğer taraftan hâkimlik mesleğine girişte otuz yaşın

asgari yaş sınırı olarak kabul edilmesi halinde, bu yaşa gelinceye kadar mesleki tecrübe kazanılmasını sağlayacak önemli araç işlevi görecektir. Bu açıdan hâkim yardımcılığı kurumu hukuk fakültesi mezunlarının mesleki kariyerlerinde bir aşama olarak sistemdeki asgari yaş sorununa da bir çözüm sunmaktadır.

Hâkimlik mesleğinin kariyer¹⁸³ niteliği taşıması için mesleğe girişte halihazırda ki fakülteden mezun olma ve stajı tamamlama koşullarından başka nitelikler aranmalıdır. Kariyer mesleklerinde lisans derecesinin tamamlanmasından sonra çeşitli aşamalardan geçerek çalışma ve zamanla uzmanlık sağlanır. Hâkimlik mesleğinde ise kısa süren bir meslek öncesi eğitimle geçen hâkim adaylığının ardından hâkim olunmaktadır. Bu bağlamda hâkim yardımcılığı kurumu hâkimlik mesleğinin kariyer mesleği niteliği taşımasını sağlayacaktır.

Türkiye'de hâkim yardımcılığı kurumunu gerekli kılan bir diğer neden 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin yargı teşkilatına olan etkisidir. Şöyle ki darbe girişimi sonrası Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 2.847 hâkim ve savcının meslekten ihracına karar vermiştir. Bu durumdan kaynaklanan boşluğun doldurulması amacıyla stajı devam eden yaklaşık 5 bin civarındaki hâkim ve savcı adayının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından mesleğe kabul edilerek göreve başlamaları söz konusudur. Olağanüstü halin doğurduğu zorunluluk sonucu cüppe giyecek olan genç hâkim ve savcı adaylarının atanmaları sonrası görevlerini ifa ederken büyük zorluklar yaşaması kaçınılmazdır. Zira iki yıllık stajlarını tamamlamadan mesleğe başlamış, çoğu yirmili yaşlarının ortasına bile gelmemiş genç hâkimlerin mesleğe ve hayata ilişkin tecrübesizlikleri, ülkemizin içinde bulunduğu olağanüstü durumun yanı sıra onları ayrıca sıkıntıya düşürecektir. Gelecek yıllarda yargı teşkilatında bu olağanüstü durumun etkilerinden kaynaklanan sorunları azaltmak amacıyla hâkim yardımcılığı kurumu hâkimlere esaslı bir destek güç görevi görebilir.

Hâkim yardımcılığı kurumunun kabulü halinde uygulanabilirlik bakımından karşımıza çıkan temel konular hiyerarşi, görev alanı, yetki ve sorumluluğudur. Öncelikle hâkimler, hâkim yardımcıları ve yazı işleri personelinin görev alanlarının sınırı birbiri ile kesişmeyecek şekilde belirgin çizgilerle çizilmelidir. Hâkim yardımcıları hâkimlerin altında ve yazı işleri personelinin üstünde bir hiyerarşik konumda olmalıdır. Zira hâkimlerin iş yükünün azaltılması bakımından mahkemenin idaresine ilişkin görevler büyük ölçüde hâkim yardımcısına devredilmelidir. Dolayısıyla mahkemenin idaresi bakımından hâkim yardımcıları yazı işleri personelinin amiri konumunda bulunmalıdır. Ancak yargı faaliyetinin yürütülmesi bakımından asil

183. Kariyer, belli görevlere, yaptıkları hizmet için gerekli bilgilere ve yetişme şartlarına uygun şekilde, sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme olanağı, çıraklıktan ustalığa geçme, asistanlıktan profesörlüğe yükselme ve benzeri mesleklerde ilerleme süreci anlamına gelir. Bkz. **Yılmaz**, s. 447.

sorumluluk hâkime ait olduğu ve hâkim yardımcısının asıl işlevi mahkemedeki idari ve dosyanın tekemmülüne ilişkin usuli işleri yapmak olduğu için hâkim yardımcısının amiri konumunda hâkim bulunmalıdır. Bu çerçevede hâkimler, hâkim yardımcılarını ve yazı işleri personelinin arasındaki mesleki hiyerarşi mevzuatla ortaya konulmalı, hâkim yardımcılığından hâkimlik mesleğine geçiş şartları düzenlenmelidir.

En tartışmalı mesele hâkim yardımcısının görev alanı ve yetkilerinin belirlenmesine ilişkindir. Bu bağlamda ikili bir ayırım yapılabilir:

Birinci olasılıkta hâkim yardımcısına sınırlı bir yargılama yetkisi verilebilir. Eğer hâkim yardımcısına basit nitelikli de olsa hukuki uyuşmazlıklarla ilgili karar verme yetkisi tanınacaksa, bu halde hâkim yardımcısının statü itibarıyla hâkime oldukça yakın olması ve hâkimlerin bağımsızlığına ve hâkimlik teminatı benzeri teminatlara sahip olmaları gerekir. Aksi halde Anayasa'daki yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı kuralı ihlal edilmiş olur. Ayrıca hâkim yardımcılarının yargısal nitelik taşıyan görevlerinin mutlaka kanunla düzenlenmesi gerekir. Zira tabii hâkim ilkesinin bir gereği olarak yargısal nitelik taşıyan işlemlerin de önceden ve kanun tarafından hangi yargı merci tarafından yerine getirileceğinin düzenlenmesi gerekir (AY., m. 142). Dolayısıyla hâkim yardımcılarının yargısal nitelik taşıyan görevlerine ilişkin düzenleme, düzenleyici bir idari işlemle değil mutlak suretle yasama organının iradesi olan kanun ile yapılmalıdır.

İkinci olasılıkta hâkim yardımcılara hiçbir suretle yargılama yetkisi verilmez. Hâkim yardımcısının görev alanında uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisi bulunmamalıdır. Hâkim yardımcılarını doğrudan yargılama faaliyeti yürütmemelidir. Bu olasılığın gerçekleşmesi halinde hâkim yardımcılığı hâkimlik mesleğinin ikamesi olmayıp hâkimleri destekleyen ikincil bir yargı mensubu niteliği taşır. Yargılama faaliyetinin asıl yürütücüsü ve sorumlusu hâkimlerdir. Hâkim yardımcılarını doğrudan yargılama faaliyetinden sayılmayan, dava dosyasının karar verilmek üzere hazırlanmasına, dava malzemesinin toplanmasına yönelik usuli iş ve işlemleri yerine getirmekle görevli olmalıdır. Mahkemenin önüne gelen davalarla ilgili her türlü nihai kararı esas olarak hâkimler vermelidir. Esasen mahkemenin idari düzeninin sağlanması ve tahkikat işlemlerinin tamamlanması konusunda hâkimin verdiği işlemlerle sınırlı bir görev alanı bulunan hâkim yardımcılığının yazı işleri personeline benzer bir hukuki statüye sahip olması yeterli olacaktır.

Bizim görüşümüz esasında bir ara çözümdür. Şöyle ki mahkemenin işleyişine ilişkin idari görevler ile dava dosyalarının tekemmülüne ilişkin görevlerin yanı sıra özellikle idari faaliyete yakın olan çekişmesiz yargı işlerinin büyük bir kısmı hâkim yardımcılarında bırakılabilir. İdari faaliyete ilişkin çekişmesiz yargı işlerinin hâkimlerden alınması ülkemizde tartışılan bir konu olup bu işlerin yargısal faaliyet olarak

değerlendirilmemesi halinde anayasaya aykırılık sorunu ortaya çıkmaz. Dolayısıyla idari faaliyete yakın çekişmesiz yargı işleri ile sınırlı olmak üzere karar verme yetkisi hâkim yardımcılara bırakılırsa herhangi bir anayasa değişikliğine gerek olmaksızın kanuni bir düzenlemeyle hâkim yardımcılığı kurumu ihdas edilebilir. Bu kanunda özellikle mahkemenin idaresi ve dava dosyalarının tahkikat için hazırlanmasına ilişkin usuli işler hâkim yardımcısına devredilip hâkimlerin iş yükü azaltılmalıdır. Uygulamaya böyle başladıktan sonra hâkim yardımcılığından olumlu sonuçlar alınması halinde görev alanı zaman içinde genişletilebilir. Keza kurumun etkin bir şekilde uygulandığı Avusturya ve Almanya'da da hâkim yardımcılarının görev alanının zaman içinde genişlediği görülmüştür.

Hâkim yardımcılığı kurumunun benimsenmesi halinde, hukuk sistemlerinin benzerliği dolayısıyla özellikle Avusturya ve Almanya gibi Avrupa ülkelerindeki uygulamalar dikkate alınmalıdır. Avrupa Hâkim Yardımcıları Birliği (*Europäische Union der Rechtspfleger-EUR*)¹⁸⁴ ile iletişime geçilmesinde ve onların tecrübelerinden yararlanılmasında fayda vardır.

---

184. <http://www.rechtspfleger.org/> (28.04.2016).

KAYNAKÇA

Abel, Wolfgang: “Der Rechtspfleger im Rechtssystem der Bundesrepublik Deutschland”, Ankara Law Review, Cilt: 1, Sayı: 2, (Kış 2004), s. 177-200.

Akbulut, İlhan: “Osmanlı Devletinde Adalet Düzeni”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1-2, (2000), s. 219-256.

Akcan, Recep: Hâkimin Vasıfları, Ankara 2013.

Akıl, Cenk: “Alman Yardımcı Adalet Memuru Yasası”, EÜHFD., Cilt: XV, Sayı: 1–2, (2011), s. 287-309.

Altundiş, Mehmet: “5435 ve 5720 Sayılı Kanun Değişiklikleriyle Birlikte İdari Yargı Hâkim Adaylığına Girişte Aranan Öğrenim Koşuluna İlişkin Bir Değerlendirme”, ABD., (2011/2), s. 275-292.

Arık, Feda Şamil: “Osmanlı’da Kadılık Müessesesi 1”, OTAM, 1997, Sayı: 8, s. 1-71.

Atak, Hasan/Çok, Figen: “İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik”, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, (2010), s. 39-49.

Atalı, Murat: “Avusturya Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara, 30 Eylül–1 Ekim 2005; TBB Yayını, Ankara 2006, s. 50-105.

Avcı, Mustafa: “Adli, İdarî ve Askerî Hâkimliğe ve Savcılığa Alınmaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, AÜHFD., Cilt: 61, Sayı: 3, (2012), s. 887-923.

Aydın, Ali: “Almanya’da Hukuk Eğitimi”, HUKAB Dergi, Sayı: 1, <http://www.hukabdergi.com/p936> (E.T. 29.10.2015).

Balo, Yusuf Solmaz: “Amerika Birleşik Devletleri Mahkeme Teşkilatı” AÜHFD., Cilt: 61, Sayı: 3, (2012), s. 973-1015.

Barbarosoğlu, Fatma: “Tecrübe Biriktirilmeyen Çağda 25 Yaşında Hâkim Olmak...”, 23 Ocak 2015, *Yeni Şafak*. <http://www.yenisafak.com/yazarlar/fatmakbarbarosoglu/tecrube-biriktirilmeyen-cagda-25-yasinda-hakim-olmak-2007387> (28.08.2016).

Bentataz, Pierre/Hiriart, Yolande: “Biased Judges: Evidence from French Environmental Cases”, Working paper No. 2015–17, s. 1-34. <http://crese.univ-fcomte.fr/WP-2015-17.pdf> (28.03.2016).

Beyazıt, Özgür: “Mahkeme Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi 2012 Durum AnalizRaporu”. http://www.myd.adalet.gov.tr/dokumanlar/myd_analiz_raporu-19-12-2012.pdf (13.03.2016).

Bozatay, Şeniz Anbarlı/**Demir**, Konur Alp: “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 10, (Haziran 2014), s. 71-89.

Bozkurt, Gülnihâl: Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci (1839-1939), Ankara 1996.

Demir, Abdullah: Osmanlı Mahkemesi, İzmir 2010.

Desch, Eberhard: “Die Rechtspfleger in der Gerichtsbarkeit in Europa Ihr Beitrag zum Raum der Freiheit, der Sicherheit und des Rechts”, Europäische Union der Rechtspfleger (E.U.R.) Generalversammlung München, 5 Eylül 2008.

Doğan, Aysun/**Cebioğlu**, Senay: “Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem”, Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2011, Cilt: 14, Sayı: 28, s. 12.

Duran, Mustafa: Fransız Adli Yargı Sistemi, Ankara 2014.

Ekinci, Ekrem Buğra: Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri, İstanbul 2004.

Ermenek, İbrahim: “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Ön İnceleme”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, (2011), s. 139-176.

Furtun, Hakan/**Gürler**, Cemalettin: “Alman ve Türk Hukuklarında Adli Hizmet Uzmanlığı-Rechtspfleger Kurumuna Kısa Bir Bakış”, ABD., Cilt: 65, Sayı: 2, (Bahar 2007), s. 58-60.

Gözler, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt II, Bursa 2011.

Graf, Philipp J: “Der Rechtspfleger”, ÖFFENTLICHE SICHERHEIT 5-6/06, s. 67.

İlhan, Cengiz: Günümüz Türkçesiyle Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye), Ankara 2014.

İmamoğlu, Hüseyin Vehbi: “Hz. Peygamber Döneminde Hukuksal Gelişim ve Yargısal Örgütlenme”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, (2013), s. 152-170.

İpşirli, Mehmet: “Osmanlı Teşkilatında Mülazemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları”, GDAAD., Sayı: 10-11, (1983), s. 221-231.

Kamil, Yıldırım: “Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara, 30 Eylül–11 Ekim 2005, s. 18-48.

Karakocalı, Ahmet: Roma Hukukunda Hâkim ve Sorumluluğu, Ankara 2011.

Kaya Aydın, Yasemin: “Dünya’da ve Türkiye’de Avukatlık Stajı ve Stajyer Avukatların Sorunları”, Hukuk Gündemi, 2009-1, s. 56. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteiler/ankarabarusu/hgdmakale/2009-1/11.pdf> (E.T.29.10.2015).

Kocaoğlu, Serhat Sinan: “Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu ‘Hâkim (&Savcı) Niteliği’ ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi”, ABD., (2011/3), s. 15-84.

Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirmeler”, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 2006, s. 58-85 (Kuru-HMK Tasarı).

Kuru, Baki: Nizasız Kaza, Ankara 1961.

Lüke, Wolfgang: Zivilprozessrecht Erkenntnisverfahren, Zwangsvollstreckung, Europäisches Zivilverfahrensrecht, München 2011.

Meriç, Nedim: “Alman Hâkim Yardımcılığı Kanunu”, Legal Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, Sayı: 20, (2011/3), s. 13-42.

Mielke, Bettina: “Der Rechtspfleger und das Grundgesetz. Auswirkungen Einer Gestärkten Stellung des Rechtspflegers”, in: ZRP 2003, s. 442-445.

Ortaylı, İlber: “Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi”, AÜSBFD., Cilt: 30, (1975), s. 117-128.

Osmanağaoğlu Karahasanoglu, Cihan: “Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi”, OTAM, 29/Bahar 2011, s. 93-124.

Özbek, Mustafa: “Türk Yargı Örgütünde Çok Seçenekli Adliyeler”, Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, 2-3 Nisan 2012, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 32, Ankara 2013, s. 489-514.

Özkorkurt, Nevin Ünal: “Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı'da ve Günümüz Türkiye'sinde Yargıya Genel Bir Bakış”, AÜHFD., Cilt: 57, Sayı: 2, (2007), s. 225-242.

Pekcantez, Hakan, “Hukuk Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde Yargının Hızlandırılması Çalışmalarının Desteklenmesi”, Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, 2013 Ankara, s. 179.

Pekcantez, Hakan: “Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı'nın Tanıtımı”, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı V, s. 3-31.

Pınar, Atilla: “Yerelden Evrensel Mütevazı Bir Türk Katkısı Türk Hukukunda Hâkimin Vasıfları, Ahlak ve Adabı”, TBBD., 2013 (104), s. 321-344.

Radke, Daniel: RPFfG §9 Weisungsfreiheit des Rechtspflegers, Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar, Herausgegeben von Prof. Dr. Johann Kindl, Prof. Dr. Caroline Meller-Hannich, RiOLG a.D. Hans-Joachim Wolf, 3. Auflage 2016.

Rosenberg, Leo/**Schwab**, Karl Heinz/**Gottwald**, Peter: Zivilprozessrecht, München 2010.

Roth, Marianne/**Holzhammer**, Richard/**Holly**, Andrea: Zivilprozessrecht, Wien 2012.

Rüzgaresen, Cumhur: Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Ankara 2013.

Sancak, Yusuf/**Kıyak**, Emre: “Günümüz Türkçesiyle Mecelle'nin On Altıncı Kitabı Kitâbü'l Kazâ Günümüz Düzenlemeleriyle Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, SÜHFD., Cilt: 22, Sayı: 2, (2014), s. 45-105.

Sert-Çelik, Çiğdem: “Almanya'da Hukuk Eğitimi ve Stajyerlik”, TBBD., Sayı: 54, (2004), s. 339-346.

Sina, Ayşe: “Eski Yunan Yargı Sistemi: MÖ IV. Yüzyılda Atina'da Yargıçlar ve Mahkemeler”, TBB Dergisi, 2016 (123), s. 419-450.

Sobel, Sylvan A.: Law Clerk Handbook A Handbook for Law Clerks to Federal Judges, Federal Judicial Center 2007.

Tanrıver, Süha: “Türk Hukuku Bağlamında Çekişmesiz Yargı ve Noterlik”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Ankara 2010, s. 2013-2024.

Tosun, Öztekin: “Yargının Çabuklaştırılması ile Adaletin Bir An Önce Gerçekleştirilmesi İçin Çareler”, İBD., 1984/7-9, s. 425-443.

Türkoğlu, Halide Gökçe: “Roma Hukuku'nda Hâkimin Sorumluluğu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, (2008) s. 275-302.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara 2014.

Üçok, Coşkun/**Mumcu**, Ahmet/**Bozkurt**, Gülnihal: Türk Hukuk Tarihi, Ankara 1996.

Volker Lessing, “Türk Alman Dostluğunun Bağlantı Halkasını Teşkil Eden “Alman Yardımcı Adalet Memuru” (Rechtspfleger) Kimdir?” (Çev.: Bilge Öztan/Fırat Öztan), AÜHFD., 1988/1-4, s. 347-371.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1996.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- 2010 Yılı Avrupa Yargı Sistemleri: Adaletin Etkililiği ve Kalitesi (2008 Verileriyle), Adaletin Etkinliği ve Kalitesi Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu. <http://www.cepej.adalet.gov.tr/dosya/dokumanlar/2008-Yili-Verilerine-Dayali-Olarak-Hazirlanan-2010-Yili-Avrupa-Yargi-Sistemleri-Raporu.pdf> (27.06.2016).
- 2014 Yılı Avrupa Yargı Sistemleri Raporu (2012 Verileriyle), Adaletin Etkinliği ve Kalitesi Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu. <http://www.sgb.adalet.gov.tr/ekler/yayin/cepej-raporu-2015-turkce.pdf> (26.06.2016).
- Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi Mahkemelerin Aşırı İş Yükünü Önleyici ve Azaltıcı Tedbirler Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(86) 12 Sayılı Tavsiye Kararı <http://www.hsyk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/5b75f431-26a2-4d73-be74-b64e51bb68b1.pdf> (27.05.2016).

- Die Organisation Der Rechtsberufe in Österreich, 2015. https://www.justiz.gv.at/web2013/file/8ab4a8a422985de30122a920178362d7.de.0/rechtsberufe_in_der_justiz_stand_feb_2015.pdf?forcedownload=true. (19.04.2016).
- http://health.oregonstate.edu/sites/default/files/faculty-staff/profilepubs/settersten_et_al-becoming_adult-emerging_trends.pdf (09.03.2016).
- http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ADL%C4%B0%20YARGI/6.pdf (02.08.2016).
- http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/idari/1.pdf (02.08.2016).
- http://www.cdep.ro/docs_comisii/IE/CPM15_reforma_justitie_EN.pdf (27.06.2016).
- <http://www.cepej.adalet.gov.tr/cepej-turkiye.php> (27.06.2016).
- <http://www.cnntrk.com/turkiye/agustosta-5-bin-yeni-hakim-ve-savci-goreve-basliyor> (26.07.2016).
- http://www.icdenetim.adalet.gov.tr/raporlar/yayinlanan_rapor/2010-1.pdf (01.07.2016).
- <http://www.merriam-webster.com/dictionary/law%20clerk> (20.03.2016).
- <http://www.rechtspfleger.org> (28.04.2016).
- <http://www.rechtspfleger.org/resources/files/de/Gruenbuch-deutsch.pdf> (20.05.2016).
- <http://www.rechtspfleger.org/resources/files/en/Gruenbuch-englisch.pdf> (20.05.2016)
- <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf> (09.03.2016).
- https://oscar.uscourts.gov/qualifications_salary_benefits (20.03.2016).
- İş Hukuku ve İş Kazalarından Kaynaklanan Davalarda Bilirkişilik Sempozyumu Sonuç Bildirisi (16-17 Mart 2015, İzmir). <http://higm.adalet.gov.tr/dokumanlar/izmirsonucbildirisi.pdf> (18.03.2016).
- Maintaining the Public Trust Ethics for Federal Judicial Law Clerks, Federal Judicial Center 2011, s. 23. https://oscar.uscourts.gov/assets/Maintaining_the_Public_Trust_Ethics_for_Federal_Judicial_Law_Clerks_2011.pdf (20.03.2016).

YRD. DOÇ. DR. NESİBE KURT KONCA

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans (2000), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuku Bölümü'nde Ticaret Hukuku alanında yüksek lisans (2002) ve Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku alanında doktora (2008) eğitimini tamamladı. 2005 yılında Regensburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Dr. h.c. Peter Gottwald'in Uluslararası Özel Hukuk ve Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Kürsüsü'nde misafir araştırmacı olarak çalıştı. 2006 yılında Hamburg Max Planck Mukayeseli ve Uluslararası Özel Hukuk Enstitüsü'nde araştırmalar yaptı. 2001 yılında Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı ve halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak Medenî Usûl Hukuku, İcra İflâs Hukuku, Yargı Örgütü, Tebligat Hukuku vb. dersleri vermektedir. İngilizce ve Almanca bilmektedir.

HÂKİM YARDIMCILIĞI KURUMU VE TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

NESİBE KURT KONCA

“Hâkim Yardımcılığı Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” çalışması esasen yargı sisteminde etkinliğin artırılmasını sağlamaya ve yargı teşkilatındaki çeşitli sorunlara çözüm sunmaya yönelik yeni bir kurum önerisidir. Ülkemizde hâkimlik mesleğine girişte asgari yaş şartı bulunmadığı için yirmili yaşların ortasına dahi gelmemiş gençler hâkim cübbesi giyebilmektedir. Gelişim psikolojisi bakımından henüz “yetişkin” sıfatını kazanmamış gençlerin hâkim olmaları yargıya olan güven duygusuna zarar vermektedir. Hâkimlik mesleğine girişte asgari yaş sınırının otuz olarak kabul edilmesi halinde, genç hukukçuların bu yaşa gelinceye kadar mesleki tecrübe kazanması hâkim yardımcılığı ile sağlanabilir ve bu suretle hâkimlik bir kariyer mesleği haline gelir.

Diğer taraftan ülkemizde yargı sistemindeki aşırı iş yükü, hâkimlerin insanüstü bir gayretle çalışmalarını gerektirmektedir. Hâkim yardımcılarını idari ve birtakım usuli işleri devralarak hâkimlerin omuzlarındaki yükü hafifletecek, onların daha isabetli ve makul sürede karar vermelerini sağlayacaktır. Adalet Bakanlığının 2015-2019 yıllarını kapsayan İkinci Stratejik Planı’nda hâkim ve savcılara belli konularda yardımcı olmak üzere ihdas edilecek kadroların, yargının etkinliğinin artırılması açısından da önem taşıdığı belirtilmiştir. Özellikle darbe girişimi sonrası yaklaşık 3.500 hâkim ve savcının meslekten ihracı neticesi yargı teşkilatında yaşanan olağanüstü durumun etkilerinden kaynaklanan sorunları azaltmak bağlamında hâkim yardımcılığı kurumu, hâkimlere esaslı bir destek güç görevi görebilir.